

IL-FAMES VOLLUM MIS-SENSIELA id-drammi ta'

ORESTE CALLEJA

PREMJU NAZZJONALI TAL-KTIEB
GHAD-DRAMA, 2002

IL-FESTA BIL-BANDIERI

PUBBLIKAZZJONI WWW.ORESTECALLEJA.COM

IL-FESTA BIL-BANDIERI

*Dramm Rebbieh tal-Premju Nazzjonali
tal-Ktieb għas-sena 2002*

id-drammi ta'
ORESTE CALLEJA

IL-FESTA BIL-BANDIERI

Dramm fi 3 Atti

IL-FESTA BIL-BANDIERI

2017©Oreste Calleja

ISBN 978 99957 896 33

It-Tieni Edizzjoni

Edizzjonijiet digitali

EPUB, MOBI, PDF, AMAZON KINDLE, IBOOKS

huma disponibbli mis-sit tal-Internet tal-awtur

PUBBLIKAZZJONI

www.orestecalleja.com

webmaster@orestecalleja.com

<http://teatrumalti.blogspot.com.mt>

Il-produzzjoni, l-isettjar tal-ktieb

u d-disinn tal-qoxra:

O. Calleja.

Fir-ritratti tal-qoxra:

*Marco Spiteri, Elsa Romei,
Roberta Curmi u Joe Cortis*

Teatru Manoel 2004

Ritratti: Lino Mintoff

Id-drittijiet kollha miżmuma mill-awtur.

*Permess bil-quddiem biex dawn l-iskripts jinħadmu,
jittellgħu għall-palk, għat-televiżjoni jew għar-radju,
jew għal għamliet oħra ta' xandir jew ta' distribuzzjoni
għandu jinkiseb mingħand l-awtur.*

LIL
KARLA U KIRSTEN

DAHLA.

IL-FESTA BIL-BANDIERI tirrakkonta l-ġrajja ta' Marco, Malti emigrant li jġi lura f'pajjiżu biex jiskongra, daqskemm jiftakar, l-imghoddi li kien halla warajh. Lura fid-dar li trabba fiha jsib jistennewh il-figuri ta' l-imghoddi - dawk li ħarab minnhom - u fuq kolloxx l-ispirtu mimli nkwieta ta' missieru mejjet. Bejniethom jirnexxilhom jirxuxtaw aktar tifikiriet - tifikiriet kultant ta' għożża, kultant umoristiċi, kultant ta' dwejjaq, li jikxfu l-konflitti li l-iben u l-missier donnhom qatt ma rnexxilhom isibu rkabtu tagħhom. Id-dramm ihallat persunaġġi tal-preżent ma' l-ihirsa ta' l-imghoddi f' "olografu evokkativ" fuq l-isfond tal-ġrajja ta' pajjiżna minn wara l-gwerra 'l hawn, minn żmien Malta indipendenti u hielsa, sa Malta llum, fuq għatba storika ohra li tista' twassal lejn l-Ewropa magħquda.

It-Tfittxija għall-Palk Malti:

Bejn "*Angry Young Men*" u "*Dolci Smemorie*".

Miktub f'1999, "Il-Festa bil-Bandieri", l-istess bhad-drammi li ktibt matul id-disghinijiet, ipprova jikxef inkonxjament, daqskemm inevitabilment, l-esperjenza Maltija ta' l-ahhar nofs tas-seklu wiehed u ghoxrin. Dan għaliex jiena nemmen fit-teatru li huwa essenzjalment realistà u li jirrakkonta ġrajjieta li ma jistgħux jinfatmu mill-identità tas-soċjetà kontemporanja. Huwa teatru li jirrakkonta ġrajjieta ta' karattri li, bhala sfond, mhux biss għandhom il-hajja soċjali u politika ta' gżiritna, imma wkoll, u fuq kolloxx, jirriflettu il-hsus, ix-xewqat, l-emozzjonijiet, it-tamiet, it-tbatija u l-qtugh il-jies li huma ineżorabilment marbutin mal-ġrajjieta ta' pajjiż li għadda minn l-ewwel nofs seklu ta' awtonomija politika li ma kenitx nieqsa minn konflitti, kuntrasti u kontradizzjonijiet li iddistingew lil ġensa tul dawn l-ahhar hamsin sena.

Madankollu, minkejja dawn ir-riflessjonijiet li wiehed jista' faċilment jintilef fihom, bir-riskju li jhalli tidhol toghma ta' akkademiżmu li ftit li xejn għandu x'jaqsam mat-teatru haj, jiena nemmen, fuq u qabel kolloxx, li l-Palk Malti ma jistax jeżisti – m'għandux għalfejn jeżisti – jekk ma jirnexxilux jolqot lill-

udjenza b' mod personali, bi djalogo kredibbli u li m' ghandu ebda inibizzjoni li juza' l-lingwa taghna. Hekk kif tul ir-rebbiegha u s-sajf tal-2002 rajna tfewweg polemika tahraq dwar il-qagħda tal-Palk Malti u l-validita' tat-teatru indigenu, illum, anakronistikament, hamsin sena wara l-Indipendenza, jidher li għad hemm bżonn li xihadd, xi mkien, xi darba jiftakar u jfakkar li t-teatru huwa riflessjoni ta' l-identita' taghna, u li fuq kollox il-kitba għall-palk, l-istess bħal kull kitba kreattiva, toħroġ u titnissel mill-memorja kollettiva ta' ġensna u kapaċi tikxef u thalli warajha xhieda ta' ahna min ahna u ahna min konna.

Forsi dak li għandu bżonn it-teatru taghna huwa li nsibu min ma jibżax juru min hu, jew min kien – min ma jippreferix jilbes maskri għax jibza' u jisthi jħares lejn wiċċu f' mera – jew għax diġà nesa, diġà ma jafx min hu. Ir-riskju kbir li bħalissa għaddej minn fuq il-palkijiet taghna huwa li se negħru taht dulluvju ta' anestesija kollettiva, smemorazzjoni volontarja daqs-kemm involontarja, frott ta' l-aljenazzjoni paxxuta.

Kien hemm żmien meta l-*"angry young men"* kienu s-salvazzjoni tat-teatru modern. Illum Edward Albee jgħidlek li *"if we get angry enough..."* it-teatru nistghu nsalvawh. Hawn Malta r-rabja tat-teatru tidher li hija biss emozzjoni effimera li tittella' fil-wiċċ bħal f' xi reċta fuq palk... Parti mill-finzjoni. Għalhekk il-polemika tar-rebbiegha u s-sajf tas-sena 2002 tibqa' biss aberrazzjoni. Għalhekk il-ftit, l-uhud li semmew lehinhom f' għieħ il-Palk Malti, tghodhom fuq is-swaba ta' id wahda. Meta jghaddu għaxar snin oħra, meta Malta ewropea thares lejn il-palk taghha, meta l-protagonisti tat-teatri taghna jkunu warrbu mix-xena, tghid ikun għad hemm min jazzarda jistaqsi "Għaliex m'ghandux jeżisti l-Palk Malti"?

*Oreste Calleja
Ottubru 2002*

IL-FESTA BIL-BANDIERI

CLOGRAFU EVOKATTIVI TLJETATTI

---

f'għieh
Malta Millenarja

IL-POST:

Il-ġrajja ssehh f' dar f' belt jew rahal xi mkien f' Malta – Malta ta' dejjem, jew ta' l-anqas, ta' dan l-aħħar millennju.

Hija dar b' gallarija (jista' jonqos?) fl-ewwel sular, kif ukoll b' tieqa fuq il-lemin; imdahhla fil-hajt tahtha hemm garżella: il-ħażna tat-teżor ta' Ali Baba, ir-relikwarju ta' l-imghoddi trawmatiku, mistur imma qatt minsi għal kollox.

IŻ-ŻMIEN*:

Dan l-aħħar millennju — jew ta' l-anqas, dan l-aħħar nofs ċentenju ta' Malta hielsa... jew qrib il-helsien.

*Tista' tghid li l-mogħdija taż-żmien bejn l-ewwel, it-tieni u t-tielet att, tista' titqies kronoloġikament irrelevanti; l-imghoddi tagħna, thares kif u meta thares lejh, ma jitlef qatt mill-verità tiegħu... hlief f'pajjiżna fejn l-istorja bosta drabi taf tassumi uċuħ u maskri soġġettivi.

Id-dramm jinhadem fi tliet atti, b'xenaarju minimalist.

IL-PERSUNAĠĠI

MARCO	turist taż-żmien; nassumu li kif jibda d-dramm għandu mal-hamsin sena.
MISSIERU	miet ta' xi 60 sena... imma l-erwieh m'għandhomx età.
MARY	ohtu; l'età tagħha tiddependi minn kif jiftakarha Marco – kultant tifla ta' hames snin, kultant tfajla ta' sittax, kultant ta' mparu.
IZ-ZIJA KARM	oht ommu, xebba ta' xi erbghin sena, jew ta' l-anqas hekk jiftakarha.
TINA	martu; turista wkoll, imma <i>di passaggio</i> fl-imghoddi tiegħu.
MARTIN	ibnu, tmintax-il sena; għalih iż-żmien għadu sa jibda.
TIFLA	ma' hi ta' hadd; tidher li għandha xi hames, sitt snin... ta' l-anqas meta tidher.

Kif ukoll: Żewġ Servjenti u Tfejla (*lehen biss*).

L-EWWEL ATT

Palk mudlam.

Qabel ma jinxteghlu d-dwal, jinstema' l-lehen ta' TIFLA tkanta.

IT-TIFLA: Storja vitorja
l-anġli jdoqqu l-Glorja
siġġu fin-nofs
qara' baghli sold u nofs.

Sett minimalist.

Meta jinfetah is-siparju:

Dawl biss kemm tithalla tidher il-gallarija kbira mikxufa, imdawra bil-hadid tal-ferrobattuto u b'hasira qadima rrumblata 'l fuq.

TINA qieghda fuq il-lemin, bil-wieqfa quddiem mejda tal-moghdija, 'banner' twil taht il-hadida; ghalkemm ghandha madwar l-erbghin sena, tidher żaghżugha; liebsa lbies 'casual', xi T-shirt kbir (b'xi koala jew kangaru fuqu), xorts jew bermudas, eċċ.

IT-TIFLA qieghda bil-qieghda fl-art taht il-mejda tal-moghdija: liebsa libsa bajda pura, qisha libsa tal-preċett qasira, il-kmiem qosra miġmughin, ċfuf u xi żigarella f'xagharha nnukklat, kalzetti bojod bil-frilli madwar l-ghaksa, żarbun abjad ileqq; f'idejha ghandha 'notebook' imdaqqas, antik u musfar.

1 XENA

Taħbita wara l-kwinti: sa jibda d-dramm.

Id-dwal joghlew fuq IT-TIFLA.

IT-TIFLA: Bumm bumm il-bieb
Min ġie, min ġie, min ġie?
Onġi onġi onġella
Onġijo kavallier...

Tiftah in-‘notebook’.

MARCO *jitfaċċa mil-lemin, imma jieqaf għal xi waqti
ihares ’il ġewwa lejn il-palk, qabel idur lejn l-udjenza.*

MARCO: Bonswa għalikom...

Malli tarah, IT-TIFLA tohroġ tiġri lejn il-gallerija u tisparixxi.

*Forsi raha, forsi ma rahiex, MARCO jdur ’il ġewwa u jersaq
lejn fejn kienet bil-qieghda. TINA u MARCO jitbissmu ’l
xulxin. Waqt li hi tkompli tghaddi, MARCO jiġbor in-
notebook mill-art u jersaq lejn l-udjenza. Huwa raġel ta’
fuq il-hamsin sena, b’arja riservata u intellettwalizzanti;
liebes qalziet griż u pullover fuq qmis u ngravata, f’saqajh
papoċċ komdu għal quddiem it-televixin.*

MARCO: Bonswa. Qaluli li tliet atti m’għandhomx jiehdu aktar
minn saghtejn, saghtejn u kwart, *max*. Naf, jidhru millennju
għal xi whud minnkom, però ma naħsibx li hija haġa hekk
diffiċli nippruvaw nissaportu ’l xulxin dal-hin kollu,
speċjalment meta tqis li bejn kull att hemm intervall ta’ xi
għaxar minuti, *give and take*... Li kien għalija, li kieku kont
kittieb aħjar forsi, kont nagħmlu drammi f’żewġ atti... il-
paċenzja tagħkom ta’ min jirrispettaha.

Sa nahli ftit tal-hin biex tilhqu tizzettaw, speċjalment dik in-
naha (*fost l-udjenza*), fejn għadni nara daqsxejn ta’ ċaqliq...

Dawn (*juri lejn il-palk fejn hemm TINA u fejn kien hemm IT-TIFLA*) tiltaqghu maghhom aktar tard; ghexu, jew kienu jghixu — u dan jiddependi meta sejr in itellghu dad-dramm li qed nikteb — ghexu, mela, jew kienu jghixu, fi žmienna. M’hemmx ghalfejn wiehed ikun preċiż, jew fitt iżżejjed biex nistabbilixxu data eżatta. — Din marti, Martina, jew Tina, kif jafuha tal-familja. Awstraljana *di nascita*, b’ebda konsangwinità Maltija. Il-fatt li qed tghaddi l-hwejjeġ huwa vizzju li wirtet kemm ilna li ġejna Malta m’ilux. Ghandha idea x’qed nghid, imma tistennewx li tifhem kollox. Ghandna tifla, li bhalisa ghadha l-Awstralja, u ghandna wkoll tifel, Martin; tiltaqghu mieghu fl-aħhar att probabbli. Nghid ‘probabbli’ ghax jiena u nikteb din l-introduzzjoni għadni ma nafx. Forsi wkoll ta’ min nisuggerixxi lid-direttur biex jużah biex jahdem il-parti tieghi ta’ meta kont ġuvni... Imma qed nantiċipa. Martin huwa student l-Università; xihaga li lili — meta kont tlaqt minn Malta — iċ-ċirkostanzi ma kinux jippermettu. Hierēg għall-Kunsill; dik il-bandiera li qed tghaddilu hija l-*banner* tieghu għall-elezzjoni tal-Kunsill...

Mela... (*harsa lura fost l-udjenza fejn qabel kien “hass xi ċaqliq”, imbagħad jiftaħ in-notebook*). Ghidt nibda minn hawn, hdejn il-gallarija. U nibda minn hawn ghax meta sibt dan in-*notebook* tieghi, ġo bagoll nofsu mmermer u umdu, meta ftahtu, l-ewwel folja li ftaht din kienet: notament žghir, min jaf meta nkiteb. Ikolli nghid bejn hmistax jew ghoxrin sena ilu, *give and take*... Naf žgur li kont l-Awstralja meta ktibthom dawn il-ftit paġni... ghalkemm ma niftakarx eżatt meta jew ghaliex. (*jaqra*) “Bhal holma li ma nistax niftakar...”: hekk jibda n-notament. Tghiduli: Ma kontx tiftakarha meta ktibtha, hmistax, ghoxrin sena ilu, sa tiftakarha issa din il-holma? Imma ghalhekk qed niktibha din il-ġrajja; forsi min jaf — hudu ftit paċenzja bija — jiena u nikteb, jien u nitkellem, forsi l-affarijiet jibdedw jiċċaraw ruhhom f’*mohhi*; forsi xi korda

msadda terhi xi ftit...

Ikun sa jkompli, imma jinduna li TINA qed terfa' biex tohroġ. Ihares lejn in- 'notebook' waqt li jistennieha, iqalleb il-folji: TINA taghlaq il-mejda tal-moghdija, tiġbor il-hwejjeg li kienet qed tghaddi, titfagħhom fuq driegħha, u, f'id wahda l-hadida, fl-ohra l-mejda magħluqa, tohroġ bil-mod, bla għaġla.

MARCO: (*ikompli jaqra*) Mela...“Xemx tisreg, toroq bojod. dojq, mahsula bix-xemx. L-eqqel ta' nofs inhar saġfi. Barra, madwar il-knisja fuq iz-zuntier ma tarax ruh...” (*jhares lejn il-gallarija*) Hekk hu...

Effett ta' dawl bajdani jghammex barra l-gallarija.

MARCO: ...Id-dawl bajdani jghammex ta' xemx t'Awissu.

Jersaq u johroġ fil-gallarija jittawwal 'il barra, ihares għajnejh mid-dija...

Idur lura 'l ġewwa.

MARCO: Ma tarax ruh. Perfett. (*jaqra*) “Xi hadd iehor, faċċata taht il-hasira, mohbi wara l-persjani, jittawwal 'il barra hu wkoll...” (*jittawwal għal ftit, imbagħad idur lura*) Ma rajtux... jew ma rajthiex. U ma rajtux jien, m'intomx sa tarawh intom.

Minn barra jinstema' t-tpaqpiq insistenti ta' karozza għaddejja bilġri, u tkompli tpaqpaq sa ma tinstemax aktar.

Ftit wara, u minn hin għall-iehor, ikomplu jinstemgħu aktar 'il bogħod il-hsejjes ta' 'carcade' għaddejja trijonfali.

MARCO: Dawk, sfortunatament m'humieħ f'dal-kupjun. Dawk illum: dak li qed jiġri illum. Ikollna nghixu magħhom. Għad hemm xi nofs tużżana boloh jiċċelebraw ir-rebħa. / Jimporta liema wahda? Ikkumpatuħom, jew jekk tridu, komplu magħhom... Inkomplu. (*jittawwal mill-gallarija*) “Xi hadd iehor, faċċata, taht il-hasira, mohbi wara l-persjani, jittawwal 'il barra hu wkoll...” Hemm hu!... Hu wkoll irid jarahom

ghaddejjin... basta ma jidhirx hu!

Mill-ġenb tal-gallarija jkaxkar 'il ġewwa biex jidher aħjar 'deckchair' ta' l-injam; fuq id-drapp tiegħu mahruq bix-xemx hemm mixhutin xi ftit kotba.

MARCO: Hekk hu: id- 'deckchair'. Dak qiegħed fil-kupjun ukoll... (*jersaq eqreb waqt li jaqra*) "Deckchair fil-gallarija, fuqu xi kotba tat-tfal. Xi hadd mimdud fuqu; ġuvni, jaqra, jipprova jerga' jsib is-seher tat-tfulija, il-hena innoċenti..." / Dak il-ġuvni kont jien, għandi nassumi, bosta snin ilu. (*ipogġi*) "Il-ġenna mitlufa ta' l-avventuri tat-tfal, il-wens ta' vaganzi tassajf bla tmiem... u kulma jsib dak il-ġuvni huma stejjer bla sens..." Ma nistax nimmaġina x'kont nara jew insib hekk sabih fihom – hekk eċittanti f' dawn il-kotba... Imma ma rridx nibda hekk kmieni fuq nota ta' dwejjaq. Paċenzja n-nostalġija, imma l-melankonija nippruvaw nevitawha. Nipposponuha ta' l-anqas. (*iqum*) Meta ġejna noqogħdu f'din id-dar l-ewwel darba, jien, ohti, missieri u z-Zija Karm, kien hemm żmien meta... / Ommi? Ommi kienet mietet xi ftit qabel. Ta' l-anqas fiżikament... / Hekk hu – għedt fiżikament... *Anyway*. ...Dik l-ewwel ġurnata li jien u ohti dhalna hawn ġew, għalina kienet daqs l-aqwa sejba tat-teżori ta' Ali Baba. Dik veru avventura għat-tfajjel ta' hmistax-il sena li kont għadni! Hemm, f'dik ir-rokna, niftakar pjanu kbir antik... stunat, imma kbir, immens!

Jinstemgħu noti ta' pjanu stunat – eżerċizzju u melodija sempliċi.

MARCO: Ohti. Qed tisimghuha?... Kienet għamlet tnax-il sena tistudja l-pjanu u l-*ballet* għalxejn – imbagħad pattietha lit-tifla tagħha, Roberta, billi kkundannatha għal għomorha kollu tistudja l-pjanu...

Il-pjanu jdoqq melodija klassika, imsaħħra: 'Shéhérazade'.

MARCO: Roberta issa tinsab Pariġi. Ma nafx kemm pajjiżi daret,

u ghadha ddu, bil-kunċerti taghha. U ohti Mary, miskina, tgħix biss biex taraha xi darba, darbtejn fis-sena, meta jirnexxilha tiġi harba Malta. U tohlom biss li xi darba tiżżewweġ Malti u ssir nanna. / Imma kont qed ngħid fuq it-teżori ta' Ali Baba...

2 Xena

Tidhol IT-TIFLA ġgorr magħha figurin kbir ta' Tork b'id wahda miksura u mibrux sew.

Tersaq u tieqaf hdejn id- 'deckchair' .

IT-TIFLA: *(tkellem lil xi hadd li hi biss qed tara)* Ara x'sibt, Marco! Dan inżommuh? Thallina nżommuh iz-Zija Karm? / Le, hallih! Dak tieghi!

Waqt li T-TIFLA tkompli tiġġieled ma' min (suppost) hemm fid- 'deckchair'...

MARCO: Ohti Mary. / Missieri kien hallas hames mitt lira rigal biex hadha ċens did-dar – u għall-hames mija li hallas, sabu biss gozz raċanċ li lanqas Nenu r-regettier ma kien iridu...

IT-TIFLA: *(l-istess)* ... Imma jien irridu! Dak tieghi!... / Mhux veru! Mhux veru li hawn il-hares! Qalli d-daddy!... Pa! Marco reġa' qed jgħid li hawn il-hares – hux mhux veru, Pa? *(titlaq it-Tork fl-art warajha u tohroġ tiġri)* Zija Karm! Zija Karm! Hux mhux veru?...

Id-dawl fil-gallerija jibda jitbaxxa.

3 Xena

MARCO: *(jiġbor it-Tork)* Kont insejtu t-Tork. Kont sewwejtlu idu u eġajt żbajtu... Kemm kont inhobb ninkiha. Imma fid-dar, veru li kien hawn il-hares... l-ispirti. U hawn għadhom... Ma thossuhomx intom ukoll, li għadhom hawn?... Li kieku kelli

norqod ġo dil-kamra l-lejla, x'tahsbu: tkun idea tajba?

Dlam fil-gallarija; id-‘deckchair’ jisparixxi.

MARCO: Imma m'hemmx hin x'nahlu... L-atmosfera jehtieg li ma tintilifx. Qaluli: tliet atti m'ghandhomx jiehd u aktar minn saghtejn – saghtejn u kwart *max*.

Jerga' jibda jaqra malajr waqt li bil-mod il-mod jerga' jissahhah id-dawl fil-gallarija.

MARCO: “Bhal holma li ma nistax niftakar. Xemx tisreg, toroq bojod, dojq, maqsula bix-xemx. L-eqqel ta' nofs inhar saffi. Barra, madwar il-knisja fuq iz-zuntier ma tarax ruh. Xi hadd iehor, façcata taht il-hasira, mohbi wara l-persjani, jittawwal 'il barra hu wkoll...”

...Hekk kif fuq ix-xellug terga' tidhol IT-TIFLA; f'idha ghandha ktieb iehor kbir, xi ktieb tal-hrejjeff.

Jerga' jitfaçca d-‘deckchair’ fil-gallarija.

MARCO: Id-*deckchair*! “...*Deckchair* fil-gallarija; fuqu xi kotba tat-tfal. Xi hadd mimdud fuqu, ġuvni, jaqra, jipprova jerga' jsib is-seher tat-tfulija, il-hena innocenti...”

Imur lejn id-‘deckchair’ u jpoġġi.

MARCO: “...Jibqa' biss is-sens ta' telfien...” Naf biss li kien hemm xihaga – li ġara xihaga, li jehtieg li niftakar... U li intom tiftakru mieghi. Tiddejqux: saghtejn, *give and take*, saghtejn u kwart, u niftakru... Imma forsi jehtieg li wiehed johloq xi ftit aktar atmosfera, ftit mużika forsi. Snin sittin, sebgħin...

Iqum u jmur malajr lejn il-lemin u huwa u riesaq jibda joghla d-dawl biex tinkixef mejda u xi sigġijiet; fuqha hemm sett tar-Rediffusion. MARCO jgholli l-volum.

IT-TIFLA *tersaq, tpoġġi mal-mejda u tiftah il-ktieb*; MARCO *donnu ma jarahiex.*

...Minn fuq ir-Rediffusion toghla xi mużika ta' l-epoka li

xtaq MARCO, imma l-kanzunetta hija bl-Ingliż.

MARCO: Le! – Taljana; mużika Taljana; Celentano... jew Pino Donaggio – xi mużika sajfija!

Pront tieqaf il-mużika.

MARCO *jersaq lejn hajt, isib is-swiċċ tar-Rediffusion, u jeqleb l-istazzjon.*

MARCO: Għal min forsi qatt ma ra wiehed, dan sett tar-Rediffusion, jew radju bil-fil. Kien ikollu żewġ stazzjonijiet, wiehed bl-Ingliż, kanzunetti, drammi u ahbarijiet, il-biċċa l-kbira mill-*BBC Overseas Service*, u stazzjon iehor bil-Malti. Mużika Taljana ma kinetx tonqos — anzi! Il-favoriti tiegħi kienu *Azzurro*, ta' Celentano... jew Pino Donaggio... *Stessa Spiaggia*, *Stesso Mare*. ...*Sapore di Sale!* Basta mużika sajfija...

Tibda toghla u tinstema' l-mużika li xtaq hu.

Jerga' jersaq lejn id-‘deckchair’ u jpogġi.

MARCO: Hekk hu! Nistennew u nisimghu...

4 Xena

Waqt li MARCO jkompli jitkellem, minn warajh jitbaxxa xi ftit id-dawl jgħammex tal-gallarija u joghla dawl iehor fuq ix-xellug tal-palk.

Hemm sodda żgħira ta' bi tnejn tal-hadid: il-friex huwa mqalleb, imma m'hemm hadd fuqha.

Fuq ix-xellug titfaċċa MARY (żaghżugħa ta' xi ghoxrin sena); tieqaf u ma tissugrax tidhol fil-kamra. Imbikkma, il-maktur ma' wiċċha, thares lejn is-sodda.

MARCO: *(ma ndunax biha; iqum mid-‘deckchair’ u jmur jittawwal mill-gallarija mitfija)* Kieku kelli niftakar dawk is-sjuf ta' zghożiti, li kont niftakar żgur huma dawk il-kanzunetti. Niskanta kif konna nsibu l-hin insegwu, ġimġha wara ġimġha, it-*Top*

Ten Taljani, il-Canzonetta per l'Estate, il-Festival Bar... Nerga' nisma' dawk il-kanzunetti biżżejjed biex iqajmulu nostalgija liema bhalha...

Waqf li jkompli jitkellem, minn wara MARY jidhlu ŻEWĠ SERVJENTI bi streċer u jersqu hdejn is-sodda.

Iduru fuq in-naħa ta' ġewwa tas-sodda, jinżlu għarkubbetjhom u jerfghu bil-galbu lil xi hadd li hemm mixhut fl-art. Wara li jkeffnuh sew, jgħattulu wiċċu bil-lizār tas-sodda, jerfghuh u jibdew herġin bih.

MARY *tibda tolfoq.*

MARCO: *(sadanittant, bla ma nduna) ...Kont ninxtehet fil-gallarija, ir-Rediffusion jaghti, u jien hemm barra, fuq id-deckchair nipprova nilgħaq ftit xemx, niswied xi ftit! Ghax għaliya l-bahar kien qisu ma jeżistix! Insieh il-bahar għaliya! Dejjem abjad qisni ruh nafni!... (iholl u jinża' l-ingravata) Kieku qatt tgħallimt ngħum! U tista' mhux tkun shana hawn ġew! Biex imbagħad filgħaxija kont ninxtehet hemm barra fuq is-saqqu fl-art u norqod għad-dawl ta' qamar...*

Idur f'daqqa, donnu sema' lil MARY tibki.

Tieqaf il-mużika hesrem.

IS-SERVJENTI *bl-istreċer johorġu.*

MARY *tersaq għal mument lejn is-sodda. Tiġbor imħadda mill-art min-naħa ta' ġewwa tas-sodda u tqeghidha lura fuq is-saqqu għeri – tiġbor il-lizār ukoll u tipprova tibda tagħmel is-sodda... imma ma tiflahx tkompli; malajr iddur u tohroġ tiġri mbikkma minn fejn hargu bl-istreċer.*

MARCO: *(lejn is-sodda) Din – din ma kontx niftakarha hekk...*

IL-MISSIER: *(ma jidhirx, imma l-lehen ġej mis-sodda) Mur obsor.*

Għamilt għomrok tipprova tinsa.

MARCO: *(ihalli jgħaddu xi waqtiet, imbagħad, xejn sorpriż)*

Kieku veru nsejt ma kontx nerġa' niftakarha.

IL-MISSIER *iqum minn wara s-sodda fejn kien mixhut fl-art u jpoġġi fuqha. Huwa xwejjah ta' xi sittin sena; jinsab hafi u liebes biss il-qalziet ta' paġama hamranija u flokk ta' taht tas-sajf imdennes. Darba kien felhan u itwal sew, biss issa sofru minn xi marda li redghetlu saħhtu, u l-muskoli li darba kellu ddghajfu sew.*

IL-MISSIER: Kieku dak iż-żmien kont tersaq 'l hawn aktar ta' spiss, kieku ma kontx iddum ghoxrin sena biex terġa' tiftakar fija.

MARCO: Taf tajjeb li qatt ma nsejtek, *believe me...*

IL-MISSIER: Kittieb bhalek kont nistenna li taf tigdeb aħjar. *(jiehu l-imhadda u jirrangaha biex iserrah dahru mat-tistiera) ...Believe me!*

MARCO: M'hix gidba. Qatt ma nsejt...

IL-MISSIER: X'inh i mela jekk m'hix gidba? Għandek xi kelma ohra għaliha? Xi kelm'ohra bl-Ingliż forsi?

MARCO: Bil-Malti tahseb ma nsibx? Epiġaffju forsi?...

IL-MISSIER: Bravu!...

MARCO: Jew epitasi...

IL-MISSIER: Rajtx!

MARCO: ...Mument ta' epitasi drammatika.

IL-MISSIER: Eh, aghmilha tal-bravu!

MARCO: Skużani, sirt niehu kull okkażjoni biex infittex il-kelma ġusta... Ie, xierqa! – il-kelma xierqa; il-Malti ma tantx kien idurli qabel, u wisq anqas issa, wara daż-żmien kollu.

IL-MISSIER: Għalhekk kont tajtha għall-Ingliż biss?

MARCO: Forsi għalhekk.

IL-MISSIER: Però bdejt tajjeb eh. Prosit!

MARCO: Xiex?

IL-MISSIER: Hekk: din l-ewwel xena. Basta ghedt ridt tevita l-melankonija! U tibda eżatt bil-mewt traġika ta' missierek. Le – prosit eh.

IT-TIFLA *tqum minn mal-mejda u tmur tpoġġi bil-qieghda f'tarf is-sodda.* IL-MISSIER “*raha*”, imma MARCO *ghad le.*

MARCO: Kultant – kultant dawn m'humieq affarijiet li tista' tikkrontrollahom kif ġib u lahaq.

IL-MISSIER: X'ma tikkontrollax? Ghal xiex qed tghid – għall-ispirti? Skuża dik. Dan kollu xoghlok – li qieghed hawn jien – li m'ghadnix mixhut taht dik is-sodda fejn ghamilt tlett ijiem sakemm sabuni... Ma tafx kif tfarrak għadmek kollu fuq dak il-madam kiesah. Imn'alla kien is-sajf!

MARCO: Jisghobbija...

IL-MISSIER: Xiex?

MARCO: Li ma ġejtx qabel.

IL-MISSIER: Xiex jisghobbik?

MARCO: ...Li ma sibteq jien dak inhar. Kien it-Tnejn meta sabuk... veru? Tara kif niftakar? Il-Hadd kelli nġhaddi narak... u kont ġejt magħha, ma' Tina (*jara l-harsa ta' MISSIERu*) ...il-mara tiegħi.

IL-MISSIER: Eh, naf, smajtek, l-Awstraljana.

MARCO: ...Kont ġejt magħha Malta. Meta mietet iz-zija Karm.

IL-MISSIER: U t-tfal?

MARCO: Xiex it-tfal?

IL-MISSIER: (*waqt li jiftah il-ktieb li ġabet magħha t-TIFLA u jsibilha paġna biex toqghod taraha*) Ġibthom miegħek?

MARCO: Ma kellniex tfal dak iż-żmien.

IL-MISSIER: (*akkuża*) Wara hames snin żwieġ.

Pawsa – MARCO jahbat sa jwieġeb bis-sahna, iżda jiddeċiedi li jinjoraha,

MARCO: Habbatna, imma hadd ma rrisponda. Ċempilt lil Alex ta' Mary imma qalli li kellek tmur tistad dak il-weekend... U ma thassibtx...

IL-MISSIER: U int temmen lil Alex! Kieku qatt jersaq 'l hawn dak kemm ilha li żżewġet ohtok!

MARCO: Jersaq?... Pa, qed nitkellmu tmintax-il sena ilu!...

IL-MISSIER: Int qed titkellem tmintax-il sena ilu! Jien kont qed immut... tmintax-il sena ilu!

MARCO *jinstaram.*

Pawsa.

IL-MISSIER: (*isus*) Qed nitkellmu għala hadd ma sabni.

MARCO: Ma tistax twahhal fija...

IL-MISSIER: Le, eh?

MARCO: Kont ili biss jumejn hawn Malta, insejt?

IL-MISSIER: U dawk il-jumejn tigri biss ma' dik it-tfajla. Qisek xi turist!

MARCO: Ma' marti! U kont ili s-snin nieqes, insejt?

IL-MISSIER: U qabel tlaqtu? Kemm kien ilkom li ltqajtu, tliet xhur? U kieku qatt ġibtha 'l hawn...

MARCO: Int ma ridthiex. Kieku stess – lanqas lili ma ridt tara b'ghajnejk...

IL-MISSIER: Jekk tiġi hawn titkellem bl-Ingliż, għidilha tersaqlix 'l hawn! Tista' ma tersaq xejn!

MARCO: Hemm int! Kieku qatt titgħallem! Dik taf x'inhi din tieghek? Taf x'inhi dil-fissazzjoni?

IL-MISSIER: X'inhi. għid, isa bravu? X'inhi?...

MARCO: *Inferiority complex... Dak li hi...*

IL-MISSIER: ...X'inho ghid, li tapprezza dak li hu Malti?...

MARCO: Dak li kienet.

IL-MISSIER: ...Li kburi li int Malti – u mhux li tixximjotta 'l-Ingliži u min irid biss japprofitta ruhu minnek, basta jghidlek *please* u *thank you*, imbagħad ixammar imniehru minnek, kif dejjem għamlu!...

MARCO: (*jgħolli jdejh eżasperat, imbagħad idur lejn l-udjenja*)
Hawn ta' min jghid, jekk ma ndunajtux, li dan kien il-bidu tas-sebghinijiet, f'dak il-limbu bejn l-Indipendenza u l-Helsien.
Missieri – missieri ma kienx Laburist...

IL-MISSIER: Skuži, Mintoffjan ma kontx...

MARCO: Kien Boffist...

IL-MISSIER: U qabel Striklandjan...

MARCO: Imma vvota Nazzjonalist – ta' l-anqas mis-sittinijiet 'l hawn.

IL-MISSIER: Dak int qed tghidu. Meta tidhol f'dik il-kamra, int u Alla sidek biss jaf x'taġħmel...

MARCO: Jien ma nidholx... Kif kont qed nghid, jehtieg tiftakru, jekk dak iż-żminijiet għextuhom, li l-pulitka ma tantx kienet differenti wisq mil-lum.

IL-MISSIER: ...U hadd hlief jien u Alla sidi ma jaf x'għamilt wara dik il-purtiera.

MARCO: ...Fuq kollox il-qasma kienet ilha li ffossilizzat ruhha...
Id-differenza forsi kienet li Malta Maltija ta' wara l-Indipendenza kienet għadha toffri l-illużjoni ta' żminijiet, ġejjieni ġdid, tama ġdida li l-affarijiet sejrjn jinbidlu għall-aħjar...

Barra l-istorbju ta' 'carcade' ftit 'il bogħod.

IT-TIFLA *tqum bilġri u toħroġ tigri fil-gallarija biex tara min għaddej...*

IL-MISSIER: X'gara allura – inbidlu?... Dawk min huma?

MARCO: Għadu jinteressak li tkun taf?

IL-MISSIER: Ghaliex m'ghandux...? Dawk il-hornijiet?...

MARCO: Trid taf min rebah?

IL-MISSIER: Ghaliex le?...*(iqum u jinzel mis-sodda)* Jekk ma tridx tghidli, immur nara jien, ta... Il-bnadar li jxejru ma setghux inbidlu wisq.

MARCO: Tghid le?...

IL-MISSIER *jimxi sal-gallarija u johroġ jittawwal, waqt li*
 MARCO *jersaq jiġbor il-ktieb tal-hrejjef tat-TIFLA.*

MARCO: *(idur lejn l-udjenza)* Jekk ma writt xejn minghand missieri, uritt il-fissazzjoni fuq il-pulitka...

Hekk kif IL-MISSIER jieqaf f'nofs il-gallarija taht ix-xemx tisreg, jisparixxi... u miegħu t-TIFLA.

Id-dawl fuq is-sodda jitbaxxa xi ftit.

5 Xena

Kemxejn inkwetat, MARCO malajr jitlaq il-ktieb tal-hrejjef u jaqbad in-'notebook' isfar.

MARCO: Skużawni, tassew ma nafx kif kelli nibda minn hawn...

Għalkemm, jekk inhares lura, proprju dik il-habta kont digà ddecidejt li nitlaq; naf li kien dak iż-żmien, xi mkien hawn, li kont bdejt id-djarju tiegħi...

Joghla d-dawl fuq il-lemin fejn hemm it-tieqa, u taħtha, imdahhla fil-hajt dopplu, il-garżella ta' l-injam.

Liebsa flokk u 'tights' tal-ballet, hemm MARY, żaghżugħa xi ftit qawwija, qieghda tagħmel il-pliers fuq ponot ta' sieq waħda, is-sieq l-oħra stirata għal fuq l-ghatu tal-garżella.

MARY: Titlaq? Titlaq fejn?

MARCO: Tghajjatx. Ghadni m'ghedtlux. (*jersaq biex jiftah il-garżella*) Ersaq ftit, Mar.

MARY *tniżżel saqajha, u tersaq lejn il-gallarija, tipprattika u tagħmel passi ta' ballerina.*

MARCO *jgholli l-ghatu tal-garżella – iqalleb u johroġ l-affarijiet minn ġo fiha sa ma johroġ bagoll antik.*

MARY: Kemm sa ddum?

MARCO *jtija harsa, imma ma jwegħibhiex.*

Jiftah il-bagoll u jibda jiżvujtah: johroġ minn ġo fih gozz imbarazz, (xi hwejjeg, kotba, eċċ.) u jixhethom lura ġol-garżella bl-addoċ.

MARY *tagħti żewġ passi ballet lejha u tiġbor xi biċċa hwejjeg li halla taqa' ma' l-art.*

MARY: Meta jsibhom mitfughin hemm aktar sa jirrabja.

MARCO: Meta nibghatlek il-bagoll lura tista' terġa' terfa' kolloxx fih.

MARY: Fejn sejjer? / Ghandek fejn tmur?

MARCO: Ahjar ma nghidlekx. Malajr taf tghidlu malli jibda jghajjat.

MARY: Ma jdumx ma jsir jaf, hekk jew hekk.

MARCO: Ta' l-anqas, Mar, ikolli erbat ijiem ċans nissetilja.

MARY: L-ewwel ma sa jagħmel jiġi jfittxek ix-xogħol.

MARCO: Sa niehu hmistax *leave*.

MARY: U wara? Sa tiehu *leave* għal ghomrok?

MARCO: Forsi. Ghala le?

MARY: X'jiġifieri?

MARCO: Kemm sa ndum bil-qieghda wara bank, inbigh il-bolol u niżen ittri?...

MARY: Fejn sejjer? X'se tagħmel?..

MARCO: Lura l-università... Ruma.

MARY: Ruma!

MARCO: Ergajt applikajt għall-iskolarxip. (*johroġ envelop mill-but – juriha ittra*)

MARY: Allahares isir jaf.

MARCO: Tgħidlux mela. Il-kors jibda tliet xhur ohra.

MARY: U sadanittant?...

MARCO: Sadanittant nagħti l-addiġo lil kulhadd. U sahha u addiġo u nfarfar it-trab mill-karkur, u ma nerga' nħares lura lejn hadd.

MARY: Grazzi.

MARCO: Niktiblek meta nkun imsiefer, tibżax.

MARY: U lilu wkoll?

MARCO: Jiddependi. Skond kif sa jehodha.

MARY: Tiktibli xejn lili. Hekk jew hekk nista' nobsor x' jagħmel jekk isibhom hu.

MARCO: Niktiblu – niprova nfieħmu li ma jistax jippretendi li hu biss għandu dejjem raġun.

MARY: Tiktibli xejn. Jien sa nibqa' hawn inħabbat wiċċi mal-buli tiegħu. U ma' l-iħirsa.

MARCO: Nikteb lilek mela. Niktiblek għand Louis.

MARY: (*maħsuda*) Min?

MARCO: Louis. Preca!...

MARCO *jmur ipogġi fuq id- 'deckchair'*. MARY *tibqa' wieqfa fejn hi, ix-xokk minqux fuq wiċċha.*

MARCO: Nahseb li dik kienet l-ewwel u l-aħħar darba li ssemma' dak l-isem f' din id-dar. Miskina Mary. Kienet tahseb li kienet tant makakka, tant drat issib irkaptu tagħmel kollox inkiss inkiss minn wara dahar missieri, li hadd ma kien jaf bil-maħhub baller in tagħha.

MARY: Ma kienx ballerini!

MARCO: Hemm iltaqjtu imma, fil-lezzjonijiet tal-*ballet*.

MARY: Kien jiġi jdoqq il-pjanu biss!

MARCO: Però kien f'kumpanija taż-żfin.

MARY: Le, ... mhux dak iż-żmien! Wara. Wara li ...nfridna.

MARCO: Wara li hu (*juri lejn is-sodda*) sar jaf dwarkom u ghamel ftit stharrig fuqu.

MARY: Ma kellu ebda dritt.

IL-MISSIER: (*min-nofs dalma tas-sodda*) Missier dejjem ghandu dritt.

MARY: Int tindax! Le, ma kellek ebda dritt tmur tfittxu – ma kellek ebda dritt tindax bejnietna!

IL-MISSIER: (*I-istess*) Il-verità biss li gerrxitu... li gerrxitek...

MARY: Ma kellek ebda dritt... Int... Int mejjet... mela ibqa' mejjet int!

Jintefa' hesrem id-dawl fuq is-sodda.

Hoss bhal ta' ġisem tqil qed jaqa' minn fuq is-sodda.

Skiet.

6 Xena

MARCO *jqum minn fuq id-'deckchair', in-'notebook' isfar dejjem f'idu, b'sebghu jzomm il-post fejn kien qed jaqra.*

MARCO: Kont tlaqt filghodu kmieni. Kien l-ahhar ta' Settembru, ix-xitwa diġà wara l-kantuniera... Qomt ghax-xoghol bhas-soltu u ghamilt kafè u biċċa towst. Missieri kien diġà fil-bitha bhas-soltu, ikewwes bil-hamrija. Qghadt narah mill-kċina bil-paċenzja kollha jindokra l-kaktus hdejn il-barumbara: dik il-paċenzja kollha, dik l-attenzjoni u reqqa, dik il-kalma mal-pjanti... u dik l-ghebusija kollha maghna.

Hekk kif ikompli, minn xi mkien 'il boghod, imma hekk li joghla bil-mod il-mod, jinstema' LEHEN TA' TFAJLA tghanni kanzunetta popolari ta' snin ilu.

MARCO: Xtaqt nghidlu addijo – xtaqt nghidlu mqar bongu, ta' l-ahhar... Imma l-uġigh, il-qilla kollha miġmugħa kontrieh tul is-snin... (*jieqaf – jisma' l-kanzunetta*) Kont insejtha dik ara – dik il-qilla friska taż-żghożija, dik l-ghafsa ta' qalb ta' żaghżugh li skopra l-kuntrarju kollu tad-dinja. U, fuq kollox, li sab li dawk li dejjem habb, wara kollox ma kinux tant perfetti bhal ma kien jarahom meta kien tifel... Imrar u qtugh ta' jies li fil-fatt kien jaljena u jahbi l-vera marda... imrar u qtugh ta' jies li kienu biss is-sintomu – u li r-rimedju tagħha kien tant viċin... u tant fragli.

Jinstema' eqreb il-LEHEN TA' TFAJLA ġej minn xi mkien barra mid-dar; lehen mhux partikolarment raffinat jew melodjuż, imma mimli hrara u spensjerat – tingharaf kanzunetta popolari u romantika tas-sebhiniġiet...

MARCO: Qed tisingħuha bhali? Kif jista' wiehed ikompli jiġma' l-imrar ġo fih meta jisma' lehen bhal dak?... U safrattant iż-żghożija taf tuża anke lehen bhal dak biex tkompli tkebbislek il-kilba għall-helsien, ix-xenqa għal xihaga li teħilsek minn dak li temmen li qed jifgak ġewwa d-dar li fiha trabbejt b'tant ghożża, tant innoċenza...

IL-LEHEN *issa qrib sew.*

MARCO: Ma niftakarx meta smajtu l-ewwel darba dak il-lehen; kienx meta kelli xi sitta, seba' snin, nilgħab ma' ohti fil-bitha xi Sibt filgħodu, jew meta kelli hmistax, sittax-il sena nistudja fis-sodda, mgħobbi b'tunnellata kotba għall-GCEs... Kont nittawwal minn wara l-persjani għal ġol-btiehi tahtna, wara l-hitan tal-ġonna, wara kull hasira, ngharrex lejn it-twieqi l-ohra miftuhin fil-bini tiela' ma' kullimkien madwarna... Imma

ghalxejn. Min jaf minn fejn kien jiġi dak il-lehen...

Id-dawl barra t-tieqa jibda jissahhah bil-mod il-mod, hekk li naraw 'il hinn minnu l-hajt tal-bini ta' faċċata. Minxurin ghax-xemx fil-gholi hemm xi żewġ jew tliet ringieli hwejjeg li jghattu t-tieqa jew twieqi li hemm 'il hinn minnhom.

MARCO: Minn dejjem nafu hekk... Ngharrex kemm ngharrex, qatt ma rnexxieli niskopri min kienet. Nara dawk it-twieqi miftuhin, l-inxir imperreċ barra taht xemx taqli, lożor u twapet mifruxin ghal isfel minn fuq xi parapett fil-gholi, u riha ta' toqlija ġejja tista' tghid minn kull bitha, donnu kulhadd jiddeċiedi fl-istess jum u fl-istess hin biex dak inhar jaghmel l-ispagetti u jonxor il-hwejjeg...

TFAJLA: *(minn barra, lehen ċar u qrib) Skużi, mister!*

MARCO: Hemm hi!

Jersaq malajr lura lejn it-tieqa.

Minn hoġor it-tieqa jaqbad bott żebgħa u pinzell u jibda jiżbogħ il-persjani.

TFAJLA: *(l-istess) Mister!*

MARCO: *(lill-udjenza, bla ma jhars lejha) Dak inhar, l-ewwel darba li kellimtha, dak inhar għall-ewwel smajtha imma ma ssopponejtx li lili kienet qed tkellem...*

TFAJLA: *Mister!*

MARCO: Meta ntbaht li jien kont il-*mister*, bix-xokk li hadt kont sa naghmel tahti! Dik il-vuċi – dak il-lehen! – Kont ċert li kienet hi!... Bil-fixla lqatt il-bott taż-żebgħa u baqa' nieżel ghal isfel fuq il-qsari tax-Xih.

Jagħti daqqa lill-bott żebgħa – m'hemmx dubju li qed jagħmilha apposta, biex jurina x'kien ġara...

TFAJLA: *(dahqa) Sa jiehu gost missierek meta jsib li saqqejtu l-kaktus bl-orango!*

MARCO: Min int? Fejn qieghda?

Jipprova jittawwal 'il barra, ihares 'il fuq, minn fejn donnu ġej il-lehen.

TFAJLA: Hawn fuq – il-gallarija l-hadra...

MARCO: Liema hadra? Hemm tużżana!

TFAJLA: Din – bl-inxir taħtha!

MARCO: Liema nxir – hawn nofs Malta tonxor it-Tnejn filghodu?

TFAJLA: Fejn ix-xugamani – hdejn iċ-ċint bis-sardinelli!

MARCO: Ah! Dik bix-xugamani sofor?

TFAJLA: X'sofor? Bojod, skuži! Fejn qed tarah l-isfar?

MARCO: U iva, bojod... Fejn ir-riċipetto u l-*jeans*?

TFAJLA: Dik!

MARCO: Ah! Qed narak. Ċaqraq ftit il-habel... Hemm int!...

TFAJLA: *Hi!*

MARCO: Jekk iċ-ċaqraq ir-riċipetto jew tnehhi l-*jeans* narak ahjar!

TFAJLA: Mela kif!

MARCO: Le, irrid ngħid...

TFAJLA: *(tidhaq!)*

MARCO: ...Jekk tnehhi ftit l-inxir inkun nista' nara wiċċek, mhux saqajk biss.

TFAJLA: Pastaż!

MARCO: Heqq – jekk ma ridtnix narak għalfejn sejjahntli?

TFAJLA: Ghandek xi basla?

MARCO: Skuži? Basla?

TFAJLA: Ghat-toqlija! Ommi harqet il-basla u ma rridx nerga' nohroġ nixtri! Ghamilt ġurnata nahsel u nonxor!

MARCO: Iva – basal issib f'din id-dar kieku!

TFAJLA: *(tidhaq)* Ma kontx nobsor – dawk il-kotba kollha dejjem

ma' mniehrek! Kont nahsbek xi professur!

MARCO: Eh, ohlom! Stenna, ha ngiblek il-basla...*(lill-udjenza)*
 Ma nghidilkomx kif inżiltu t-taraġ dak inhar. / *(lit-TFAJLA)*
 Stenna hemm! / Missieri baqa' skantat ihares lejja, jarani
 ntajjar kollox minn taht il-kabord tal-kècina sa ma hadt kull
 basla li sibt.... Nistqarr il-verità, ma nafx jekk kienx bi pjan jew
 inkella b'kumbinazzjoni li kont diġà ddecidejt li ma tantx kien
 sa jkun faċli ghalija li nwassal dik l-imbierka basla lit-tfajla
 mohbija hemm fuq, wara l-hajt ta' Berlin bil-hwejjeġ
 minxurin...

Johroġ bixkilla basal minn ġol-garżella.

Il-lehen tat-TFAJLA jghanni qrib.

MARCO: *(jixref mit-tieqa)* Hello – ghandek hemm?

L-ghana jieqaf.

TFAJLA: Hawn ghadni!

MARCO: Kemm ridt?

TFAJLA: Xiex?

MARCO: Basal – tajba din!...

TFAJLA: Wahda grazzi!

MARCO: Tridha kbira, żghira, imdaqqa?

TFAJLA: Li ghandek hu...

MARCO: Nitfaghlek wahda kbira mela...

TFAJLA: Itfa'!

MARCO: Ara ġejja...

TFAJLA: Attent għall-ħġieġ!

MARCO jixhet il-basla.

TFAJLA: Kwazi! ...Fejn waqgħet?

MARCO: Fil-bitha ta' tahtna... Thabbilx rasek – m'hemm hadd.
 Ghandi ohra!

TFAJLA: Itfa'! Immira aktar 'il fuq. Trid tqabbizha x-xugamani!

MARCO: Ara ġejja – *number two!* (*jixhet*)

Hoss.

TFAJLA: Ara l-ħġieġa, Marijasanta! Ma nafx kif ma nfaqqhetx!

MARCO: L-ewwel wahda kont ippruvajt nimmiraha sew, biex nuriha kemm kont kapaċi. Izda mbagħad għedt aħjar intawwal dil-logħba kemm nista' – ma tafx kif forsi jirnexxili nilmah wiċċha minn wara l-ħajt ta' Berlin! (*jixhet basla ohra*)

TFAJLA: (*tidħaq*) Ġesumarija! Xi nkiser hemm isfel?

MARCO: (*jidħaq ukoll*) Fejn naf! Isma' – tridx tgħidli fejn toqghod – ninzel inġibhielek jien? Liemhu l-bieb taqħkom?

TFAJLA: Iġġibli xejn!

MARCO: U ejja – liemhu?

TFAJLA: U le, toqghod tinqala'! Ixhet ohra!

MARCO: X'ninqala' – mela jien għandi x'nagħmel?

TFAJLA: Hekk irid jisma' missierek! Ilu ġimġha jgġerlek biex taqbad tiżbogħ!

MARCO: Fejn taf xi jgġer missieri?

TFAJLA: Tajba din! Jekk ma tridux il-ġirien jafu affarikom toqogħdux tpeċilqu fil-bitha – jew fil-kċina, bit-twieqi miftuhin! La trid taf, naf eżattament x'tieklu kull filgħodu u kull filgħaxija! Il-mejda ta' l-ikel tiġi eżatt bi dritt taht kamarti!

MARCO: Prosit għalik! U toqghod tissindika...

TFAJLA: Nissindika xejn! Min ma jridx jikxef xturu jagħlaq il-persjani!

MARCO: F'liema sillabu tal-Matrikola ssibu dak il-proverbju?

TFAJLA: Int taf! U wisq jimpurtani...

MARCO: Ara ġejja basla ohra!

TFAJLA: Immira aktar lejn ix-xellug, hekk... Le – aktar lejn ix-

xellug – lejn il-jeans... Hemm!

MARCO *jixhet il-basla.*

MARCO: (*jissomma – imbaghad jinfaqa' jidhaq*) *Bull's eye!*

TFAJLA: Hi!!... Apposta ghamiltha! X'gharukaža! (*imma dahqana*) Tghidlix mhux apposta!

MARCO: Tajba din, għax bħal dak li qallu jien onxortu hemm dak ir-riċipetto!...

TFAJLA: Vili!

MARCO: Vili ghaliex – dak tieghek jaqaw!...

TFAJLA: Apposta ghamiltha!

MARCO: Kif ridtni nimmissja! Par daqs dawk!

TFAJLA: Daqshekk! Ma nkellmekx aktar... U kemm hu żgħir dan il-basal li għandek!?

MARCO: Tridx nitfaghlek ohra – ingibhomlok pariġġ!

TFAJLA: Tridx ma titfa' xejn!

IL-MISSIER: (*minn isfel fil-ġnien*) Marco! – Marco! X'int tgara hemm fuq? Xi l-marijamadoffi qed tagħmel?

MARCO: Xejn, Pa – kont qed niżbogħ!

IL-MISSIER: (*l-istess*) X'tiżbogħ – il-basal u l-ġeranji? Dil-ħġieġa int kissirtha?

MARCO: Jien? Xi ħġieġa?

IL-MISSIER: Ara Marijasanta, Lin, ma tista' tqabbdu jagħmel xejn! Temminha! Lanqas kapaċi jiżbogħ tieqa! Tih jilgħab u ttihx jiekol! Imma temminha, Lin? (*ikompli jinstema' jgedwed wahdu, imma l-kliem ma jingħarafx*)

TFAJLA: Dan missierek ukoll! Fih tip!

MARCO: X'jiġifieri – tip?

TFAJLA: Jien naf – ma' min qed jitkellem? Dejjem igedwed u jgerger wahdu!

MARCO: Mhux wahdu.

IL-MISSIER: (*dejjem minn isfel ġol-ġnien*) ... U diehel! Ma nistax nghidlu kelma! Imbagħad tippretendi li jisma' minni! / Qatt ma sema' minnek, Lin, sa jisma' minni – dejjem tindahal u taqbeż għalih int? / Ġej – arani ġej! ... U għedtlek ġej!

Jinstema' bieb tal-bitha isfel jinfetah u jingħalaq b'tisbita.

TFAJLA: Min hija din Lina? Dejjem ipaċpaċ u jilletika magħha!

MARCO: Hadd – m'hi hadd, ara.

TFAJLA: Hadd kif? Ma' xi hadd qed ipaċpaċ...

MARCO: Ommi. Kienet ommi la trid taf.

Pawsa.

TFAJLA: Kienet? – Imma ommok mejta, le?

MARCO: Hekk hu. Jiena qatt... 'Qas biss niftakarha jien.

Pawsa.

TFAJLA: Jiddispaċini.

7 Xena

MARCO: Jien ukoll kien jiddispaċini. Hu kien baqa' jkellimha. Dejjem niftakru jkellimha, minn meta kont żgħir...

Idur mit-tieqa – id-dawl barra jitbaxxa bil-mod il-mod u x-xena ta' barra tisparixxi waqt li jkompli.

MARCO (*lill-udjenza*): Kull darba li npoġġu mal-mejda, is-siġġu tagħha kien dejjem hemm, faċċata tiegħu, vojta. U hu jkellimha... Hafna drabi kien jitkellem magħha qisna ahna – jien u oħti – qisna ahna konna l-fantażmi, u mhux hi... Meta kiber, qaleb il-hamsin sew, kien ipoġġi wkoll il-platti quddiemha u l-pożati... Mhux minn dejjem kienu jilletikaw però. Kien meta ġejna hawn, meta bdilna d-dar. Minn kliemu kont nintebah li hi ma reditx tiġi hawn – li kienet tippreferi d-dar l-oħra, fejn twelidna kemm jien, kemm

Mary... U fejn mietet hi. Ma stajtx nifhem sew x'kien li ġieghlu jiddeċiedu jigi hawn...

IL-MISSIER: (*mis-sodda fid-dlam*) Bahnan!

MARCO: (*semghu*) Xi raġuni kellu, m'ghandix dubju. Id-dar l-oħra kienet akbar – aktar komda – ġirien ma kellniex min idejjaqna...

IL-MISSIER: (*l-istess*) Biex tara kemm l-ulied veru ma jafu xejn fuq il-ġenituri tagħhom...

MARCO: ...Fuq kollox kellu mixja itwal ghax-xogħol minn hawn...

IL-MISSIER: Ghax bhal dak li qallu qatt iddejjaqt nimxi!

MARCO: (*idur lejn is-sodda*) Orrajt – mela għidli int – għalfejn ridt tbiddel id-dar? Illuminana jekk ma jimpurtax!

Id-dawl jinxteghel f'daqqa fuq is-sodda tax-xiħ. Jidher IL-MISSIER bil-paġama hamranija, dahru lejna u mimdud fuq ġenbejh bla ma jitharrek.

IL-MISSIER: (*imma l-lehen mhux ġej mis-sodda, iżda minn xi mkien in-naħa l-oħra tal-palk*) Biex forsi titlaq. Darba għal dejjem.

MARCO: Nitlaq?... (*jieqaf – jintebah li l-lehen ġej minn warajh. Idur lejn il-lemin*) Nitlaq jien? Fejn?...

IL-MISSIER: (*l-istess*) X'int int! Mela jien qatt ridtek titlaq lilek? Jien qatt għedtlek biex titlaq?

Id-dawl jinxteghel f'daqqa fuq il-lemin tal-palk.

IL-MISSIER, *issa ta' xi erbghin sena u fl-aqwa tiegħu, jinsab mal-mejda, skutella bis-soppa quddiemu. Liebes hwejjeg tax-xogħol, minn fejn għadu diehel.*

MARCO *jersaq lejn il-mejda mdawra bi tliet sigġijiet oħra, imma m'hemm hadd fuqhom... hadd li jidher ta' l-anqas.*

Fuq il-mejda, quddiem kull sigġu, skutelli mfawrin bl-ikel,

ghajr wahda, fejn xi hadd diġà kiel, (imma mhux dik faċċata tal-MISSIER).

IL-MISSIER: (*jibla' mgharfa soppa – ikellem lis-siġġu faċċata tiegħu*) ...Qatt ghedtlu itlaqli 'l barra jien, Lin? Qatt keċċejtu? Mela kif twaħħal fija? (*lil MARCO*) Pogġi. Hsilthom idejk?

MARCO: (*jersaq bil-mod*) Iva... (*imma jieqaf indeċiż – ma jafx fuq liema siġġu sa jpoġġi*)

IL-MISSIER: Pogġi! Kemm sa ndum nghidlek! Ommok issefter warajkom u thallu kollox jiksah!

MARCO *aktar donnu jissomma.*

IL-MISSIER: (*tweghiba – idawwar rasu lejn is-siġġu vojtt faċċata tiegħu*) ...Iva nahtfu billi nghidlu ahsel idejk!? 'Qas kelma ma nista' nghidlu! Jien ghalik, wara kollox! Jekk tridhom jibqgħu jittrattawk qisek il-paljazza tagħhom, affarik! Aktar jien! Hallihom jinjurawk! Kuntenta int!...

MARCO *jersaq lejn is-siġġu l-iehor u jpoġġi. Ihares lejn is-siġġu vojtt ta' ommu fuq il-lemin tiegħu, imbagħad lejn MISSIERu.*

MISSIERu *jgholli rasu, itih harsa, ixengel rasu, jiehu mgharfa ohra u jkompli jiekol.*

MARCO: (*jiehu l-imgharfa u jiekol; lill-udjenja*) Soppa ta' l-armla. Jew ta' l-armel, kif kienet issejhilha ohti. Kont insehja t-toghma. Missieri qatt ma kien xi kok fenomenali. / X' inhu llum?...

IL-MISSIER.: Il-Hamis! (*lis-siġġu faċċata*) 'Qas jaf x' inhu llum!

MARCO: (*l-istess*) Naturalment: il-Hamis. Il-Hamis. Nhar ta' Hamis biss kienet tohroġ iz-Zija Karm. Ghax nhar ta' Hamis kienet tmur Ghawdex għal ġurnata. U dak inhar – speċjalment dak inhar – ma kontx trid tiksirha miegħu. Għal dik il-ġurnata missieri kien ikollu jagħmilha ta' kok u s-soppa ta' l-armla kienet il-*pièce de résistance* tiegħu – jew ahjar, soppa ta' l-

armla kif kien jaf jagħmilha hu...

IL-MISSIER: Jekk ma toghġbokx ticolx; ohtok xebgħet tilagħqu platt.

MARCO *jiekol* – MISSIER *u jhares lejħ sodisfatt*.

IL-MISSIER: Fejn trid taqbad tmur, għid?

MARCO: Immur?

IL-MISSIER: Dak li nixtieq naf. Xogħol bħal dak! Taf lil min kelli nkellimlek biex dahħluk hemm, hu? Mur offrihhom *job* bħal dak lil tar-*rundown*, tara jahtfuhx!

MARCO: Mill-eżami għaddejt. Bil-hila tiegħi. Ma kellek bżonn tkellem lil hadd...

IL-MISSIER: Ghax bħal dak li qallu tghaddi mill-eżami trid! L-eżami kliem u numri – kliem u numri biss! U n-numri jafu jiħassru...jitnaqqsu jew jiżdiedu! Naf ngħodd sa l-ghaxra jien, Marco. Int però... int... (*ixengel rasu*) Isma' minni. L-ikrah għadu ġej, veru Lin? Billi nbewċu 'l barra l-Ingliżi? Billi nippuppaw sidirna u Malta Maltija! Nieklu 'l xulxin sejrjn, ibqa' fuq kliemi! Ahjar mitt bagħal Inqliż milli ħutek il-Maltin! Ahjar itini bis-sieq bahri Inqliż milli jiġġakbinani kull haxxej Malti ixejjirlek l-abjad u l-ahmar!... / Iva x'fiha? Haxxej fiha xihaga? Ghax bħal dak li qallu ma jafx xi tfigħer! – 'Qas nafu xi rridu; dik hi, minn daqshekk! (*jisma'*...) U mela! Jew vi, jew va, hekk, qisna qed intellghu l-lottu! 'Qas nafu xi rridu.

MARCO: Kulma għedt jien li m'iniex sa naghmel għomri kollu fuq bank nilgħaq il-bolol u niżen pakketti. U nittimbra dan u nittimbra l-iehor.

IL-MISSIER *ikun pront sa jwieġeb imma jieqaf, iħares lejħ is-siġġu fejn jisma' 'l OMM(?) tirrispondi 'l binha. Meta tieqaf(?), iħares lejħ* MARCO – *itih nofs sekonda ċans jirrispondiha, imma pront ikompli...*

IL-MISSIER: Mela dak jaf! Ghedtlek! 'Qas nafu xi rridu! Qatt ma nikkuntentaw ruhna b'xejn! Min ghandu flatt irid dar, min ghandu mutur irid karozza, min ghandu *job* irid tnejn! U issa sat-televixin bil-kulur qabel immutu ghad naraw, issa tara! Hames xhur *overtime* ghamilt jien biex xtrajt dak it-televixin. Hames xhur minn ruhi! Tista' tinsieh minn issa tal-kulur!... / Le, ghalija xtrajtu! Mela ghal min? / Titghallmu t-Taljan, tajba, din! Isimghu illum, isimghu ghada, titghallmu! Veru? Kolonja Taljana ser nispiċċaw – kulhadd imkahhal quddiemu! U malli jifthu *channel* iehor, ma taqlagghomx minn quddiemu, 'qas b'kaxxa infernali f'kull kantuniera tar-rahah! Ibqa' fuq kliemi – ghad jigi żmien kull dar f'Malta u Ghawdex hlief bit-Taljan ma jitkellmux! Mur ġibu ghadu haj Strickland! Pari passu sabih!

Tidhol MARY (żaghżugha) u tmur tpoġġi fuq is-siġġu l-iehor; tiehu l-iskutella vojta mill-mejda.

MARY: Dawk it-*tights* m'ghadhomx jġuni, Pa. Nista' nitla' s-Sibt nixtri par Tas-Sliema?

IL-MISSIER: Tas-Sliema fejn?

MARY: *Prince of Wales*. Naf fejn.

IL-MISSIER: Is-Sibt filghodu *overtime*.

MARY: Naf immur wahdi. Wara li nahsel l-art.

IL-MISSIER: Dil-ġimgha xotta. Ghidli paga ohra.

MARY: Ghandi ftit imġemmgħin. Marco jsellifli l-bqija.

IL-MISSIER: Ma rridx nisma' b'self.

MARY: Minghand hija mhux self, Pa.

IL-MISSIER: X'ghedt int – mhux tissellef?

MARY: U iva, imma mhux l-istess haġa...

IL-MISSIER: Mhix l-istess ghaliex? Hu jaghtik xihaġa u int trid troddhielu lura... xi darba: illum, ghada, pitghada, sen'ohra –

u dak li tixtri ma jkunx tieghek – u safrattant tużah, tqattgħu, teħxin jew ma tkunx tista' tużah aktar, u xorta tkun għadek trid troddu lura...

MARY: M'iniex hoxna! M'ghadhomx jìguni ghax kbirt...

IL-MISSIER: Huwa kbirt...

MARY: Fl-età!... M'ghadnix tifla!

IL-MISSIER: Kbirt, hxint, infaqt, isellift... kollu tidwir mal-lewża.

MARCO: (*idahhal idu fil-but tal-qalziet u johroġ karta flus – ipoġġiha quddiem oħtu*) Hawn. U mhux self. Rigal.

IL-MISSIER: Galantom hej! Basta jrid jitlaq il-*job*! Rigal – rigal ta' xiex?

MARCO: Rigal tat-tieg. U m'ghandek għalfejn qatt taghtihomli lura. Hlief meta xi darba tiltaqa' ma' xi sinjurun żgħir u tiżżewġu.

IL-MISSIER: Hożż fl-ilma! U fejn tridha tiltaqa' miegħu das-sinjurun; il-*ballet*? Ma' xi sinjorin tiltaqa' hemm, eh Lin?

MARY: X'sinjorin?

IL-MISSIER: ...Le – sinjurun mela!

MARY: X'inhì d-differenza?

IL-MISSIER: Xejn m'hi! Kwistjoni ta' lingwa forsi! Forsi trid tistudja ftit aktar Taljan – u mhux xi padidè, eh Marco! (*iqum mill-mejda – jitmattar*)

MARY: (*lil MARCO – tiżbarazza l-mejda*) Thanks. Nista' mmur is-Sibt, Pa?

IL-MISSIER: Tmur fejn?

MARY: Tas-Sliema.

IL-MISSIER: Fejn – biex tiltaqa' ma' xi hadd, eh? Għalhekk trid toħroġ?

MARY: Nixtri t-*tights*!

IL-MISSIER: Tixtri t-tights. Int żgura m'ghadhomx jġuk?...

MARY: Ċerta!... Nista' mmur?

IL-MISSIER: Staqsi 'l ommok! Jien xoghol sa nkun – erġa' ppruvahom u staqsi 'l ommok! Kollox jien! Sa niġi jien nara jġukx it-tights jewwilla!

Id-dawl jitbaxxa minn fuq il-mejda; jibqa' biss, u l-ahhar li jinsatar fid-dlam, is-siġġu vojt fejn suppost hemm bil-qieghda l-omm...

MARCO: “Staqsi 'l ommok.” Ma nafx kemm-il darba kien johroġ biha dik. L-aktar meta beda jikber imbaghad. B'xorti tajba drajna nirrispondu “Il-Ma qalet iva!” Kultant kien ihallihielna tgħaddi lixxa. Kultant kien jgħid: Mela staqsu z-Zija Karm!

8 Xena

Mużika fuq pjanu: eżerċizzju tal-ballet.

Tidhol MARY u tmur lejn it-tieqa — ripetizzjoni tax-xena numru hamsa: MARCO jmur lejn il-garżella taht it-tieqa, jiftahha u jerġa' johroġ il-bagoll. MARY tagħmel l-istess passi ta' żfin bħal qabel u tersaq lejha tiġbor il-hwejjeg li jxerred fl-art. Tiehu l-envelop u l-ittra u taqraha...

MARCO (*sadanittant*): Karmena kienet oht ommi. Kienet l-uniku membru tal-familja tagħna – minn fost kemm zijiet, neputijiet u qraba ohra li żgur li kellna u li għad għandna – l-unika li missieri kien qatt halla tidhol għandna wara li mietet ommi. U spicċat biex baqgħet tgħix magħna. Hlief nhar ta' Hamis meta kienet tmur Ta' Pinu, Ghawdex. Tgħidulix għaliex. Eżatt, ma nafx. Naf biss li kienet għamlet xi wegħda. Nies ommi fil-fatt kienu minn Ghawdex. Però ma niftakarna qatt immorru narawhom. U x-Xih kien jgħid li huma lanqas ma kienu jġu jarawha, lanqas meta kienet qed tmur bil-kanser...

Tieqaf il-mużika.

MARY *bħal donnha tiżbalja l-movimenti tal-ballet tagħha u titfixkel f'saqajha...*

MARCO *jersaq u jgħinha tqum.*

MARCO: Niktiblek meta nkun imsiefer, tibzax.

MARY: U lix-Xih ukoll?

MARCO: Jiddependi. / Min kif sa jehodha.

MARY: Tiktibli xejn. Hekk jew hekk nista' nobsor x' jagħmel jekk isibhom hu.

MARCO: Niktiblu – nipprova nfiehmli li ma jistax jippretendi li hu biss dejjem għandu raġun.

MARY: Tiktibli xejn. Jien sa nibqa' hawn inhabbat wiċċi mal-buli tiegħu.

MARCO: Nikteb lilek mela. / Niktiblek għand Louis.

MARY: Min?

MARCO: Louis! Preca... (*lejn l-udjenza – sa jibda jispjega:*) Louis Preca kien... Imma diġà għedtlikom, le?

MARY: Ma nafx għal min qed tgħid...

MARCO: (*itiha ħarsa*)

MARY: Ah... jaqaw tal-pjanu?

MARCO: Tal-*ballet*.

MARY: Ghax int kont tafu l-iskola, hux?

MARCO: San Alwiġi. Is-Sixth Form.

MARY: Qabel ma keċċewk.

MARCO: Tlaqt għax ridt jien.

MARY: Louis jgħidha mod iehor... (*tieqaf*)

MARCO: Nista' nobsor... U hu – qallek għaliex ma kompliex hu?

Tibda l-mużika – MARY titbiegħed minnu tiżfen.

MARY: Hekk jew hekk, x'jimpurtani x'tghid int? Jew x'jghid Louis. Mur. Dabbar rasek.

MARCO *johrog karta u lapas mill-but u jikteb xihaga.*

MARCO: (*itiha l-karta*) Hawn. Ara fejn tpoġġiha.

MARY: X'inhì?

MARCO: Fejn sa nkun. Ikollok b'zonn ċempel dak in-numru. Jekk ma nkunx hemm, jghadduli l-messaġġ.

MARY: Dan fejn?

MARCO: Ghawdex.

MARY: Ghawdex... Intant Ghawdex? Taf iz-Zija Karm?

MARCO: Hallik minn dik! U ara tghidlu! ...M'ghandha x'taqsam xejn iz-Zija Karm f'din. Sibt nikri post ghal ftit...

MARY: Sakemm issiefer.

MARCO: Probabbli.

MARY: Probabbli...

Xi moviment tal-ballet, imma b'idejha biss, imbaghad tieqaf.

MARY: (*ixxejjer rasha xejn konvinta*) Probabbli – Imma m'intix ċert.

MARCO: Naf x'jien naghmel. Dil-ġurnata kellha tasal xi darba... inevitabbli. Li kien ghalih nibqghu hawn ġew, miegħu, taht dan is-saqaf... u magħha. Naf x'qed naghmel, iva Mar. U ghalik ukoll qed naghmlu. Xi hadd irid jibda jholl l-irbit, jiftah il-bibien...

MARY: U min jaf kieku wara li ttir int jibdiex isakkar aktar bibien – jirdoppja l-ghassa!

MARCO: Ghalhekk m'iniex sa naqbad u nitlaq mill-ewwel. Irrid nara x'se jaghmel. Kif jehodha. Ċempilli jekk tara li... (*jaraha sa tibda tippanikkja*) Mary... jien hawn sa nkun, mhux bogħod wisq. Ċempilli mill-ewwel jekk jinqala' xihaga. Ara fejn tpoġġih

dak in-numru. Hawn ma nkunx nista' nikkuntattjak jien.

MARY: Dalwaqt sa jdahhlulna t-telefown. Ġimgħa ohra qal il-Pa.
Mar ikellem lil xi hadd!

MARCO: Dejjem ikellem lil xi hadd! U dejjem johroġ ta' mażetta!

MARY: Le – issa ilna sentejn. Wasalna appik! Min jaf kiek u
tistenna mqar ġimgħa ohra?...

MARCO: Xiex? Biex forsi jaqa' l-Gvern? U l-Pa jmur ikellem lil
xi hadd iehor!?

MARY: Marco...

MARCO: Tibżax. Ċempilli kuljum jekk trid; ma jiddejqux.
Jghadduli risposta.

MARY: U int ċempilli wkoll. Ghidli kif sejjer. Ha ntik dan-
numru... Ta' Louis.

MARCO: (*tbissima*) Ah! ... Imma diġà għandi, Mar.

MARY: Għandek?...

MARCO: Għandi.

MARY: Da'... Dan numru ġdid. Tal-....

MARCO: Naf.... (*it-tbissima ghebet*) Tal-flatt, mhux hekk?

MARY: (*tihmar nar – iddawwar wiċċha*)

Pawsa.

MARCO: Oqghod attenta, Mary, OK? Qed tifhimni?...

MARY *taghmel 'iva' b'rasha, imma ma tissugrax thares
lejh.*

MARY: Għadni qatt ma rsaqt 'l hemm, emminni.

MARCO: Nemmek.

MARY: Alla haress isir jaf... (*tippanikkja*) Madonna Hanina!
Allahares, Marco!

*Iddur u tigri lejn huha. MARCO jghannaqha miegħu, jipprova
jikkalmaha.*

MARY; Allahares, Marco! Tmurx, Marco, nitolbok, tmurx. X'se naghmel hawn wahdi, Marco? Tmurx, Marco! Stenna ffit! Imqar ġimgha ohra...

'Spotlight' fuqhom ghal tul ta' hin, imbaghad MARY tinhall minn mieghu u tmur tpoġġi fuq is-sodda fejn bil-mod il-mod jibda tiela' dawl mghajjed.

9 Xena

MARCO: Bkej t maghha. Imma ma stennejtx ġimgh' ohra. Xorta tlaqt l-ghada filghodu. – Il-Gvern baqa' ma waqax. U t-telefown kellhom idumu xi sentejn ohra sakemm sa fl-ahhar dahhluhulna. Ma nafx kienx minhabba li l-Pa ma baqax aktar imur ikellem lil xi hadd... Minn dak inhar li tlaqt infatti, tista' tghid ma kellem lil hadd aktar. Lanqas lil ommi.

Waq t li jkompli jitkellem naraw lill-MISSIER iqum mill-art, fejn reġa' kien mixhut, in-naha ta' ġewwa tas-sodda, u jimtedd fuqha, Jinjora lil MARY u jtiha dahru hekk kif imidd rasu fuq l-imhadda.

Tidhol IT-TIFLA u tersaq hdejhom; ddahhal maghha t-Tork u l-kotba tat-tfal u tpoġġihom f'tarf is-sodda hdejn saqajhom.

MARCO: ...Lanqas ma naf jekk Mary qattx marret il-flat ta' Louis. Qabel tlajt Ghawdex mort sibtu hemm u heżżiztu tnejn sew. Lil Louis, mhux lil flatt – metaforikament... Il-flatt ma kienx tiegħu. Ta' xi habib; ċertu Raymond li kien mar l-Arabja Sawdija jitghallem l-Gharbi ghal ffit xhur. Ghax ir-rih tal-bidla ma kienx beda jdur biss fuq il-bejt ta' did-dar...

IT-TIFLA tiġi lejha u did-darba jaraha; x'hin tasal hdejha ikompli jitkellem imma jerfaghha mill-art u jzommha fuq driegħu.

MARCO: Ir-rih tal-bidla fil-gżira issa kien deċiżament dar u beda jonfoh minn nofsinhar. Fejn qabel ridna nqaċċtu saħansitra l-

biċċa lewn griż fir-rokna ta' fuq tal-bandiera taghna, xi hadd ma ddadarx jipprova jżewwaqha b'xi ftit aħdar...akkost li nwarbu s-salib minn hemm. (*jersaq lejn is-sodda*) Skużawni: tbeghdna xi ftit mit-teżori ta' Ali Baba... Jew forsi mhux daqstant.

Ikompli waqt li t-TIFLA thabbillu xagħru jew tilgħab ma' mnieħru... hu jipprova jżommilha idha biex tieqaf, imma bla wisq suċċess.

MARCO: Ghedtilkom: xtaqt nipprova naghmilha f'zewġ atti din il-holma... Għal xi whud minnkom il-hmar il-lejl diġà twal wisq u ma nistenniex li narahom fil-bidu tat-tieni att... Insellem lil dawk li sa jhalluna. *À bientot* lil dawk li sa jibqgħu magħna. Dawn (*l-atturi l-oħrajn*) hawn sa jkunu – jistennewkom, kif dejjem kienu. *Lights!*

Jistenna sakemm sa fl-aħħar IT-TIFLA tieqaf tilgħab. Ihares lejn l-udjenja.

IT-TIFLA: (*lejn l-udjenja hi wkoll*) *Dawl!*

Dlam.

TMIEM L-EWWEL ATT.

IT-TIENI ATT

L-istess xena.

Il-gallarija ghandha damask ahmar imdendel ghal barra u tul ta' bozoz tal-festa lesti biex jinxteghlu.

MARCO *jinsab bilqeghda fuq il-bagoll, liebes 'Bombay hat' abjad f'rasu. Liebes bhal fl-ewwel att, ghajr li issa neza' l-qmis u liebes flokk ta' taht tas-sajf biç-çingi.*

IL-MISSIER, *liebes l-istess pağama hamranija, jinsab bil-qieghda, saqajh imdendlin 'l isfel mal-ğenb tas-sodda, li issa tinsab maqtugha xi metru mill-art u mdendla fl-ajru. Tahtha hemm ghadd ta' pjanti tal-kaktus ta' kull daqs u ghamla, wahda minnhom f'hoğor* IL-MISSIER.

1 Xena

MARCO: *(jğhanni)*

Tar-rizzi waqa' l-baħar,
ta' l-imħar qabež għalih...

(jipprova jiftakar kif tkompli – jerga' jibda)

Tar-rizzi waqa' l-baħar,
ta' l-imħar qabež għalih;

tar-rizzi tela' jğri...

ta' l-imħar baqa' fil-qiegh!

MARCO: Ma nafx għaliex bqajt niftakarha dik il-biçça għanja. Niftakar žgur lil missieri jkantaha meta kont daqsxejn ta' tfajjel... *(jinza' l-kappell)* Kont sa nğhid xihaga wkoll fuq dan il-kappell. Konna nsibuh bhala l-*Bombay hat* – min jaf għaliex? Niftakru jilbsu z-Ziju Valent, ftit wara l-gwerra... Skużawni. Kultant jğik dubju minn fejn taqbad tkompli. Kif jğhidu, hekk

jew hekk l-istorja ta' hajtek, inti u tghixha, ġurnata wara ġurnata, qajla tintebaħ, hekk kif jisbah il-jum, jekk intix qed tghix ġurnata, data importanti f'hajtek, jew le.

Jersaq lejn il-gallarija u minn fuq barra jibda jaqla' bandiera li hemm imdendla għal isfel fuq id-damask ahmar.

MARCO: Per eżempju... Din għal xi raġuni jew ohra, dak inhar, kont nahseb li kienet l-aktar ġurnata importanti ta' hajti... it-30 ta' Lulju, 1966. Jum storiku. (*wiehed jintebaħ li l-bandiera hija l-Union Jack*) L-aktar ġurnata importanti ta' żgħożiti... U tiftakru x'kien jismu dak il-famuż Russu li qajjem dik il-kontroversja kollha?... Le, mhux Kruschev – għalkemm id-daqqiet biż-żarbun tiegħu mhux ta' min jinjarahom l-anqas! X'kien jismu?... Iċċekkajt l-isem qabel dhalt hawn – kien Bahkramov!... Il-*linesman* li vvinta l-ewwel gowl fantażma ta' l-Ingliżi fl-*extra-time*! Hekk hu: l-1966 – l-Ingilterra *Champions tad-Dinja*! Għall-ewwel u l-unika darba...f'dan il-millennju ta' l-anqas! Biex imbagħad kellu jkun id-driegħ t'Alla Argentin biex jerġa' jistabilixxi xi ftit l-ekwilibriju tal-ġustizzja futbolistika...

MARCO *jersaq lejn IL-MISSIER fuq is-sodda u jtih tarf tal-bandiera u bejniethom jibdew jitwuha pulit pulit qishom qed jitwu lizar.*

IL-MISSIER: Tiftakar meta kont xtrajtha din?...

MARCO: Int kont li xtrajtha?

IL-MISSIER: Minghand Nenu r-regettier. Hames xelini kien hadli – u probabbli għabha bis-soldi minghand xi fizzażjal Ingliż.

MARCO: Niftakru – kien jiġi filghaxija, dejjem wiċċ laskri, dejjem jipprova jbiegħlek xihaġa minn taht it-taht, u z-Zija Karm lanqas biss trid thallih jidhol mill-antiporta 'l ġewwa...

IL-MISSIER: L-ewwel darba li tellajtha kien Jum il-Helsien – bi sfida...

MARCO: U harqulna l-bieb... bi tpatija! Niftakar...

2 Xena

Tidhol IZ-ZIJA KARM *b'inkwatru kbir ta' xi qaddis f'idejha u tmur lejn il-gallarija.*

ZIJA KARM: (*mhix tarah*) Marco! Fejn ghamiltha dik il-plakka? Marco!

MARCO: (*bla ma jdur ihares lejha – ikompli jitwi l-bandiera*) Iz-Zija Karm! Oht il-mama. Kienu tewmin, mhux hekk?

IL-MISSIER: Imma ma jixxiebhu xejn!

MARCO: Dejjem niftakrek tghid hekk...

Minn barra donnu jibda jinstema' wkoll xi daqq marċesk bit-tnabar.

IL-MISSIER *u* MARCO *jmorru jiddepożitaw il-bandiera fil-garżella: ritwal kwazi ċerimonjali hekk kif it-tnejn, wiehed wara l-iehor, jersqu lejn it-tieqa, IL-MISSIER bil-bandiera mitnija f'idejh it-tnejn, MARCO bil-'Bombay hat' mistrieh fuq driegħu.*

ZIJA KARM: (*iddendel l-inkwatru barra l-gallarija; issejjah*) Marco, dik il-plakka! Kwart' ohra jkunu hawn! Fejn il-madoffi qiegħed!

IL-MISSIER *u* MARCO *jispicċaw 'iċ-ċerimonja'.*

MARCO *jdur lejn zitu waqt li l-MISSIER imur lura fuq is-sodda.*

ZIJA KARM: MARCO!

MARCO: ...Iva hawn!

ZIJA KARM: U l-Papa Ruma! Fejn hi l-plakka – mela ma tismax?

MARCO: Xi plakka?

ZIJA KARM: L-*extension*! Biex nixeghlu l-gallarija! Fejn ghamilha missierek? Hux hu reġa' hadha?...

MARCO: Jien naf!

ZIJA KARM: Kollox jien! Waslet il-purċissjoni u ahna l-unika gallarija mhix mixghula! Mhux biżżejjed jghidu fuqna!

IL-MISSIER *johroġ 'extension cord' minn taht il-friex u jtiha lil* MARCO.

MARCO: (*imur biha*) Iva, hawn – hawn!

IZ-ZIJA KARM *tehodha u tikkunnettja d-dwal fil-gallarija. Jinxteghlu d-dwal ta' barra.*

MARCO *jmur fit-tieqa u johroġ turrin kotba minn ġol-garżella, imbagħad ipoġġi bi ktieb oħxon f'hoġru; taparsi qed jaqra, imma aktar mohħu f'li jittawwal 'il barra mit-tieqa, 'il fuq lejn il-lemin.*

ZIJA KARM: Erbgħa ma xeghlux! (*imdendla 'l barra tilgħab ma' xi bozza jew tnejn li ma kinux issikkati sew*) Le, di' tajba... u din ukoll! Tnejn! Marru tnejn! Inżel isfel u aqla' tal-kċina u tal-kuritur.

MARCO: Issa ninżel.

ZIJA KARM: Meta issa? Fil-Ġudizzju 'Niversali?

Minn xi mkien mhux bogħod jibda jinstema' riesaq kant religjuż – jerga' t-tanbir ritmiku ta' banda ta' l-Iscounts.

ZIJA KARM: Ismagħhom! (*tittawwal*) Ġa waslu hdejn tal-Coca!

Imma MARCO, mohħu dejjem f'barra mit-tieqa, hareġ xihaga mill-but u qed jimmira 'l fuq.

ZIJA KARM: (*tidhol mill-gallarija biż-żewġ bozoz f'idejha u ddu lejh*) X'int tagħmel hemm?

MARCO *jitfa' xi sold 'l fuq imma l-mira tmur żmerġ u MARCO jxengel rasu, isegwi s-sold nieżel 'l isfel fil-ġnien...*

ZIJA KARM: Imma kemm int skansafacendi! Xi l-madoffi inti taghmel? Mela veru kulhadd żboxxla hawn ġew! X'int taghmel?

MARCO: (*idur 'il ġewwa*) U xejn!

ZIJA KARM: (*tittawwal 'il barra*) X'int titfa? Mela trid thammg'ilhom il-hwejjeg? Biex żgur jifthu xi hangra daqsieq? U Santuspirtu! Mela issa sa jibda jtik lilek ukoll? Mhux biżżejjed missierek!

MARCO: U hallini! Ġib. (*jehdilha l-bozoz minn idejha*) Issa nbiddilhom!

ZIJA KARM: ...U Santuspirtu! Aktar jien! Nixtieq naf xi jkun ghaddej minn mohhkom!

(*Tohrog*)

MARCO: Kieku qatt basret! (*iż-żewġ bozoz f'idu, jhares 'il barra mit-tieqa; qed tiġih idea*) X'tentazzjoni dik! Kienet baqgħet iddendilhomli hemm – apposta!

Ihares lejn il-bozoz, wahda f'kull id, jizinhom hafif hafif u jikkalkula d-distanza mill-mira tieghu... Jersaq lejn xi fer it-tieqa, jixxabat 'il barra kemm jista', jimmira sew, u nofsu mdendel barra mit-tieqa jgholli idu biex jixhet l-ewwel bozza... u jieqaf hekk, bla ma jitharrek.

IL-MISSIER: Kieku qatt għaddietli minn mohhi! Kont ninżel hemm isfel u daqqa nsib xi sitt habbiet, daqqa xi patata mnawra, daqqa xi boċċa...

MARCO: (*xorta ma jitharrikx*) X'boċċa! Bubun, mhux boċċa! Bubun daqsieq!

IL-MISSIER: U darba minnhom il-ħġieġ ta' żewġ bozoz homor imkissrin... eżatt f'nofs il-belladonna.

MARCO: (*l-istess*) U dak inhar kif ridtni nimmira – dak l-ghagħha kollu li kien qam? ...

3 Xena

Joghla d-daqq tat-tnabar tal-Boyscouts; il-purçissjoni tinsab eżatt taht il-gallarija.

MARCO *jjgri lejn il-gallarija u jittawwal barra...*

Tidhol IT-TIFLA mil-lemin liebsa bħal qabel. Timxi pass pass meqjus mad-daqq tat-tnabar; f'idha ghandha qoffa żghira li minnha tixhet u xxerred il-ward madwarha hi u ghaddejja.

Sadanittant, nisimghu dak li qed jgri isfel fid-dar, fl-intrata:

ZIJA KARM: *Hawn – dahhlu hawn – fuq is-sufan!...*

TFAJLA: *Ara x'kull wahda; filli miexi dritt qisu xemgħa, filli jistabat wiċċu ma' l-art!*

IL-MISSIER: *Iva warrbu! Jew aghtu daqqa t'id jew warrbu min-nofs! Ahjar imur xi hadd iċempel it-tabib, jew għand l-ispizjar, hawn wara – Iva ċaqlaq xi hadd!*

ZIJA KARM: *Kiesah silġ: kutra għandu bżonn – ha ngiblu minn fuq!...*

TFAJLA: *U xi mhadda – Marijasanta kif sar isfar mewt!*

Iz-ZIJA KARM tittfaċċa fuq il-lemin u tigri lejn is-sodda hekk kif MARCO jidhol mill-gallarija.

MARCO: *Rajtu Zi, kif baqa' stendut; tghid mejjet?*

ZIJA KARM: *(iġġebbed il-lożor minn fuq is-sodda) U x' mejjet!*

Tah hass hażin bid-debbulizza! Mixja bħal dik! Kemm għadu żaġhżuġh jahasra; bilkemm temmen li ġa lahaq qassis. Mur iġri s'għand l-ispizjar int – għidlu jġi!

MARCO: *U ġa hemm nofs ir-rahal ihabbtulu wara l-bieb! Jien jonqos!*

Minn fuq is-sodda L-MISSIER jiffa' l-imhadda liz-ZIJA.

ZIJA KARM: (*tigborha*) U dawk il-bozoz bqajt ma bdilthomx, hux veru!

MARCO: Tghid mhux ghalhekk hassu hazin, Patri Pin!

IZ-ZIJA KARM *tohrog bl-imhadda*.

MARCO: (*lill-udjenja*) Tiftakruhom dawk il-purcissjonijiet, bl-abbatini, l-antaljoli, ta' l-iscouts bil-bnadar itamburu, il-bniet kollha lebsin l-abjad bil-qfief f'idejhom ixerrdu l-ward u l-qronfol ma' kullimkien – xi pulizija fuq iz-ziemel jaghmel minn kollox biex jirfes il-kallijiet ta' min jazzarda jinzel il-bankina?...

IT-TIFLA *taghtih warda minn gol-qoffa mbaghad thompli ddu mal-kamra u bil-mod il-mod terga' tigbor il-ward kollu mxerred fl-art*.

MARCO: ...Qatt ma stajt nifhem kif ward sabih daqshekk kellu jintrema fl-art biex jintrifex taht is-saqajn. U malli jkolli cans, kif tghaddi l-purcissjoni, kont nigri nipprova nigbor xi wahda li baqghet ma ntrifex... Ukoll dak inhar li dahhlu 'l Patri Pinu d-dar taghna wara li hassu hazin. L-ewwel gie l-ispizjar u pront warajh anki t-tabib. Bejniethom sa fl-ahhar irnexxielhom igerrxu 'l barra lill-kurjuzi kollha li dahlu f'darna... Imma l-aktar li niftakar huwa l-hars bejn dawk iz-zewg dutturi hekk kif inghalaq il-bieb. Il-purcissjoni kienet baqghet ghaddejja imma aktar tard kien gie l-arcipriet u sa fl-ahhar iddecidew li ahjar ma jcaqalquhx ghal dak il-lejl. Patri Pinu kien raqad ghandna, isfel fis-salott, biz-Zija Karm iddur bih il-lejl kollu...

IL-MISSIER: L-uniku barrani li qatt raqad go did-dar kemm domt haj jien.

MARCO: U iva – qassis kien.

IL-MISSIER (*ton*): Iva, qassis...

MARCO: X'jigifieri?

IL-MISSIER: Il-festa bil-bandieri.

MARCO: Ghid!

IL-MISSIER: Xi tridni nghid? Naf li li kieku dak ma dahalx hawn...

MARCO: Xiex kieku?

IL-MISSIER: Kont taf li zitek kienet baqghet tmur tqerr ghandu?

MARCO: Le... Iva, ghandu jkun... Allura?

IL-MISSIER: Ballare! Allura ballare!

4 Xena

IL-MISSIER *jinzel mis-sodda.*

Hemm sigġu hdejn is-sodda bil-hwejjeg fuqu, lesti biex jilbishom. Jinza' l-pagama u jilbes il-qalziet. Tidhol fuqu z-ZIJA KARM.

IL-MISSIER: *(itiha dahru – imrieghex aktar milli wiehed seta' jissopponi)* Iv'ara thabbat ta!

ZIJA KARM: U kollox sew!

Ittih daharha hi wkoll. Tidher nervuza imma qed tipprova żżomm kalma; liebsa libsa u par żarbun pulit, lesta biex toħroġ.

ZIJA KARM: Mela hiereġ?

IL-MISSIER: M'intix tara. Niezel sal-każin t'isfel... U int – hemm xi lbist?

ZIJA KARM: Jien?... Jien kont hierġa. Ghal fitit.

IL-MISSIER: *(thażżem u lest – idur u jhares lejha)* Fejn sejra?

ZIJA KARM: Ridt naqbez qabza s'Ghawdex.

IL-MISSIER: Ghawdex? Hierġa ghal fitit... Ghawdex?! *(ebda tweg'iba)* Ghawdex illum? Ghalfejn?

ZIJA KARM: Nara 'l tal-familja.

Ikun sa jghid xihaga imma jigdem ilsienu fil-waqt.

IL-MISSIER: (*idur u jkompli jilbes*) Tigi ma' ta' l-ahhar allura?

Pawsa.

IL-MISSIER: Allura?

ZIJA KARM: Iva, ma' ta' l-ahhar. Nilhaq naghmilulkom il-kolazzjon ghal ghada. Lestejtilhom is-soppa ghal li jista' jkun. Kemm issahhnuha.

IL-MISSIER: Ghal li jista' jkun x' jigifieri?

ZIJA KARM: Taf int, il-vapur kultant, il-bahar... (*tigbor xi hwejjeġ mahmuġin minn taht is-sodda*) Ghedtlek, Pawl, ikollok x' tahsel itfagghom fil-barmil fil-banju...

IL-MISSIER: Issa nitfagghom, ġib 'l hawn! (*jahtafhomlha lura*) U ara li dawk it-tfal ma jibqghux reqdin. Ghada xift tas-sitta.

ZIJA KARM: Tinkwieta xejn.

Tohroġ.

5 Xena

IL-MISSIER *jagħti daqqa ta' sieq lis-siġġu.*

IT-TIFLA *tahrab imbezzgħa u tmur tistahba.*

IL-MISSIER: Tinkwieta xejn! Daqqu l-ghaxra ta' bil-lejl u Alla m'ghamilha! Il-hdax, nofs il-lejl, xejn! Sabih tinkwieta xejn! Sa fl-ahhar mort l-ghassa u ċemplu Ghawdex... Imma għalxejn: jekk niesha kellhom telefown ma setghu jaqbd u lil hadd...

MARCO: Nies omni u ma kellekx telefown tagħhom?

IL-MISSIER: La telefown, la indirizz.... la xejn. Dawk ma kinux nies bħalna.

MARCO: Kif mhux bħalna?

IL-MISSIER *jerga' jinza' u jilbes il-paġama.*

IL-MISSIER: Qatt ma qalet fejn marret. Ġiet lura qisu ma ġara xejn...

MARCO: U int xenata tal-beatipawli – wahda minn tieghek...

IL-MISSIER: ...U hi qisha statwa tal-ġibs – vara tal-Ġimgha l-Kbira! Qabdet, dahlet, marret fuq – qisu ma ġara xejn! – biddlet u reġghet nizlet taghmel il-façendi. Bla qatt ma qalet fejn marret. (*jitla' fuq is-siġġu – sa jitla' lura fis-sodda*)

MARCO: Kellha kull dritt. Ma kinetx martek wara kollox...

IL-MISSIER: Imma tghix taht is-saqaf tieghi! U hawn mhux annimali jghixu!

MARCO: Tghix hawn ghax kellek bżonnha int...

IL-MISSIER: Le – ghax kellkom bżonnha intom! (*jerga' jinzel mis-siġġu*) Ghax meta ommkom mietet kontu tfal!... U jien ridt nahdem, mhux noqghod inbidel hrieqi, insajjar u nahsel l-art!

MARCO: Li ghamlet, ghamlitu ghalina lkoll.

IL-MISSIER: U jien kelli dritt ghal mara? Mara biex tehodli hsieb uliedi?...

MARCO: U hi kellha dritt?...

IL-MISSIER: ...Kelli jew ma kellix?

MARCO: ...Kellha dritt għall-hajja privata tagħha? Darba, ġurnata wahda biss fil-ġimgha?...

IL-MISSIER: Jew, kelli dritt? Kelli jew ma kellix jien?

Tidhol IZ-ZIJA KARM . Timxi bla għaġla iżda b'passi deċiżi lejn IL-MISSIER. Jaraha riesqa lejha imma jieqaf bla ma jitharrek sa ma tasal fuqu...

MARCO: (*lill-udjenza*) Ghax kien minn dak inhar li bdiet tohroġ kull nhar t'Erbgha filghaxija u ma tiġix lura qabel il-Hamis tard wara nofsinhar. Darba, lil ohti qaltilha li kienet ghamlet wegħda – għalhekk kienet tmur Ghawdex. Kienet tmur is-Santwarju ta' Pinu...

IZ-ZIJA KARM waqfet quddiem IL-MISSIER – tistenna...

IL-MISSIER (*jhares lejha – jghid il-kliem fatali*) Huwa ta' Pinu kienet tmur!...

IZ-ZIJA KARM *tagħtih daqqa ta' harta.*

Pawsa.

IL-MISSIER: Ma rridekx aktar hawn ġew... Qed tismaghni! Ma rridekx...

ZIJA KARM: Vili. U ma taranix hawn ġew aktar, tibżax! L-ewwel dak (*turi lejn MARCO*), imbagħad Mary... U issa jien. Min sa jibqaghlek aktar hawn, Pawl, wara li tkun keċċejt lil kulhadd? Min? Il-fantażmi?... Kemm trid tbiegħed aktar nies minnek? Kemm? Illum żvujtajt did-dar, għada x'taġħmel? Tkeċċi l-ġirien, imbagħad it-triq kollha, imbagħad ir-rahall kollu, Malta kollha?...

IL-MISSIER: Mur!... MUR! ITLAQ!

Tohrog.

6 Xena

MARCO: Malta – l-isbah post tad-dinja. Hekk niftakru jghid missieri; ix-xemx, il-bahar, it-temp... Iva, l-isbah post tad-dinja... kieku m'hawnx il-Maltin jghixu hawn; nehhi l-Maltin...

IL-MISSIER: U l-Għawdxin...

MARCO: ...U m'hemmx post isbah. Nehhi lsien in-nies...

Il-bieb ta' barra jinstabat.

IL-MISSIER: Ma kienx tort tieghi! Kienu rawha mieghu l-Mellieha u ġew jghiduli...

MARCO: Kienu rawha... jew hasbu li rawha. Jew raw dak li hasbu li jridu jaraw... Xi hadd li mar ifittxilha passiha forsi; xi hadd li qabbadt int...

IL-MISSIER: Jien ma qabbadt xejn...

MARCO: Xi hadd li haseb qed jaghmillek pjaċir mela.

IL-MISSIER: ...Ma qabbadt lil hadd. Lil hadd, qed tifhem! Hawn ġew kulhadd jaghmel li jrid! Hawn ġew kulhadd jidhol u johrog meta jrid! Sirna każin hawn ġew! U ohtok – ohtok kif ma' tisthix? (*lura fis-sodda*) Ghax ma tghidilhiex xihaga? Kif jien biss irrid nidher ikrah; kif bilfors dejjem il-missier irid idendel kusu? Dawk it-tfal ghad jghalluk, Lin! Komplu tihom ir-rih, kompli bil-fsied... Tara jaqbdux u jsabbtulek il-bieb f'wiċċek – bilkemm tissogra tghidilhom kelma! Minni ma jisimghux, imma minnek, Lin, kelma ta' omm tasal fejn lanqas xebgha ċinturin ma tasal! U ara x'qed nghidlek, malli jidhol dak it-tifel thallinix narah b'ghajnejja! Jekk nerġa' nsibu hemm fuq jittanta 'l dik ix-xuxana, mhux daqqtejn intih! Mhux daqqtejn!... Issa billi toqghod tnewwah? Billi toqghod tnewwah? Tajjeb – mela aghmel int – aghmel int! Jien nahsel idejja minnhom! Nahsel idejja minnkom ilkoll! U wara tiġux tfittxuni lili! Wara jkun tard wisq – tard wisq qed tisimghuni!

Jerġa' bieb jinstabat.

MARCO: U kien isabbat il-bieb tal-bitha warajh u jmur jintefa' f'rokna jilghab bil-kaktus... Kienet l-ahhar wahda li telqet minn did-dar iz-Zija Karm. L-ewwel jien... warajja ohti, imbaghad hi. Mary qatt ma qaltli ghaliex kisritha mieghu... Baqghet biss iz-Zija Karm tiehu hsiebu. Issaportiet hawn mieghu, imsakkat u mifni bil-ghali... issaportietu ftit xhur ohra. Sa dik l-ahhar xenata... sakemm hi wkoll telqet u hallietu wahdu... Ta' l-anqas, ghandi nissopponi li wahdu kien...

IL-MISSIER: Wahdi kont.

MARCO: Però forsi qed nantiċipa xi ftit it-tmiem... Kif qed nghid, kont jien l-ewwel li tlaqt... u kif jghid il-Franċiż... *Après moi, le déluge*. Kont naf li l-pass li kont sa niehu kien wiehed deċiżiv, però qatt ma stennejt il-katina ta' grajjiet li segwew b'tant konsegwenzi koroh, tant soghba.

Barra jberraq. Hsejjes ta' xita li bdiet niezla.

MARCO: Hekk hu: *après moi, le déluge...*

7 Xena

MARCO *jmur jintasab bil-qieghda fuq il-garżella taht it-tieqa.*

ZIJA KARM (*minn barra*): *Marco! Dik ix-xita?...*

MARCO: Iva! Ix-xita – u niezla sa l-art!

Pawsa, imbaghad bhal donnu ftakar xihaga, iqum bla wisq hegga u jiddendel 'il barra mit-tieqa biex idahhal xi hwejjeg li hemm minxurin.

ZIJA KARM (*l-istess*): *Dawk il-hwejjeg dahhalthom? Ara ma jergghux isiru ghasra!*

MARCO: U dahhalthom – dahhalthom! (*huwa u jdahhal*) Baqghu xi ftit nedjin però...

ZIJA KARM: *Dahhalthom jew ma dahhalthomx? Ili nghidlek minn dalghodu!*

MARCO: U iva! (*jhares barra, 'il fuq*) Tghid jafu dawk li qed ibexxex?

ZIJA KARM: *Xi jbexxex? Missierek?... Hareg hemm barra dak. Mignun!*

Tidhol iz-ZIJA KARM, il-bicca ta' l-art f'idejha, u tmur lejn il-gallarija,

ZIJA KARM: Biex imur jghatti xi zerriegha jew bicca kactus li trid ghoxrin sena biex taghmillek fjura tarah hiereg, imma ara tmur tghidlu jdahhallet xi lizar!

MARCO: Tghid ta' min imur jghidilhom?

ZIJA KARM: Lil min?

MARCO: Dawn, ta' faccata... Ghandhom l-inxir kollu barra.

ZIJA KARM: Min? (*tersaq tittawwal*) Eh dawk? Imisshom jisthu, kollox iperrçu barra... Mhux għax niskanta, ta...

MARCO: Ghaliex? Taf min huma?

ZIJA KARM: Ma naf xejn. (*tigbor il-hwejjeg li dahhal MARCO*) Għasra!

MARCO: Tghid immur nghidilhom?...

ZIJA KARM: Ma tmur xejn! Ara aghlaq dik it-tieqa. U dawk il-purtelli tal-gallarija – sa jkollna dilluvju hawn ġew minn hawn u ftit iehor!

MARCO: Jien sejjer. ...Liem'hu l-bieb taghhom?

ZIJA KARM: Ara ma jfettillekx! U ara qatt narak diehel f'dak il-hanut?

MARCO: X'hanut?

ZIJA KARM: Ghedtilkom – 'l hemm tersqux...

MARCO: Il-hanut ta' Tona? Dik il-gallarija taghhom? (*digà beda riasaq lejn il-bieb*)

ZIJA KARM: Fejn sejjer? Ara tiċċaqlaq minn hawn!

Ir-raghad – ix-xita tiqliel

MARCO: U issa niehu l-umbrella!

ZIJA KARM: L-umbrella hadha missierek hemm barra – biex joqgħod jindokra dak il-gożz xewk!

MARCO: U iwa, hemm ir-rejnkowt!

Tahtfu minn spalltu u ma thallihx johroġ.

ZIJA KARM: Ghedtlek le!

MARCO: (*waqt ta' eżitazzjoni – imbaghad b'furja li qatt ma wera qabel magħha*) Hallini! Issa sa tibda int? Mhux biżżejjed hemm dak? Int tindahalx – m'intix ommi int... U anqas kieku!

IZ-ZIJA KARM tibqa' mismuta, wieqfa zopptu.

Ix-xita...

MARCO: 'Qas kieku! (*imma xi ftit tas-soghba digà hakmitu*) U kieku stess, x'fiha hażin? – Kieku stess irrid nara tfajla – inkellem tfajla?... X'inhu? Xi dnuh mejjet, Zi? Paċenzja ghandi 'l dak, qisu qroqqa... jew kelb ta' l-għassa! Lilek jonqosni. Ghid; x'fiha hażin billi niltaqa' ma' tfajla?

ZIJA KARM: Tfajla? Jew qahba?

MARCO: X'qahba? Naf – għalih it-tfajliet kollha qhab. Hlief bintu ...u forsi kieku kien jaf...

ZIJA KARM: Jaf xiex?

MARCO: ...Xejn!...

ZIJA KARM: Kieku kien jaf xiex?...

MARCO :...Kollha qhab għalih, dak li naf!

ZIJA KARM: Le – mhux kollha. Imma dik iva.

MARCO: Xiex dik?

ZIJA KARM: Qahba.

Iberraq...

TFAJLA: (*minn barra*) Qahba ohtok! Ommok qahba! Ja pufta...?! Int qahba – mela jien! Ja qatta' mgienien! Ghax ma tehduhx Frankuni? Intom qhab!... Morru huduh!!...

Minn got-tieqa miftuha naraw diehla qasrija li titfarrak fl-art...

TFAJLA: ...Ja qatta' mgienien!

Tisbita ta' purtella ta' tieqa jew gallarija minn barra....

Xi lehha ta' berqa.

Pawsa.

IZ-ZIJA KARM *tersaq lejn it-tieqa, izda ma tissugrax tixref.*

MARCO *jersaq bil-mod jittawwal mit-tieqa. Ihares 'il fuq, imbagħad bil-mod, bla kliem, jagħlaq it-tieqa.*

MARCO: Kuntenti issa?

Idur u jghaddi minn hdejn zitu bla aktar kliem u jmur ipogġi fuq id-'deckchair'.

IZ-ZIJA KARM *tersaq lejn it-tieqa, tiftah kemm kemm purtella wahda...*

Ix-xita qed tbatti.

MARCO: Ma niftakarx sew, però ma jidhirlix li wara dak inhar qattx ergajt smajt dik il-vuċi tkanta hemm barra... jew, jekk smajtha, kienet tilfet kull seher. Ghal xi żmien kont bqajt nittawwal, xi darba kultant, però milli jidher kienu sabu xi mkien iehor fejn jonxru l-hwejjeg. Iz-zija?... Kont tlabtha skuża. Wara kollox, kienet hi l-unika omm li qatt niftakar li kelli.

IZ-ZIJA KARM *tersaq lejha, tieqaf quddiemu, tmellislu wiċċu.*

MARCO *jagħmel idu fuq idha biex ma jhallihiex, iżda hi tkompli tmellislu hadddejha.*

Fl-aħħar ipogġi rasu ma' qalbha – waqt ta' ghożża u sogħba.

MARCO: Jiddispjaċini...

Pawsa – jibqghu hekk ghal xi waqtiet.

8 Xena

L-istess poża, l-istess tghanniqa, imma għadda ż-żmien: waqt iehor ta' ghożża bejniethom...

ZIJA KARM: Tibżax, m'iniex sa ntik tort...

MARCO: Int taf, Zi, ma jistax ikun nibqghu sejrin hekk... jien u oħti.

ZIJA KARM: Naf. Kemm xtaqt li ma konniex sa niġu ghal dan. Kemm tlabt...

MARCO: Jehtieg li mmur, Zi. Ma jistax ikun.

ZIJA KARM: Naf. Mur... Imma bla xenati, fhimt?... Meta

behsiebek?...

MARCO: Ghada. Filghodu.

ZIJA KARM: U ma kont sa tghidlu xejn?

MARCO: X'nghidlu? Xi tridni nghidlu?... Tridni nghidlu?

ZIJA KARM: Le. Tghidlu xejn. Mur. Jekk ghandek tmur, mur.
Imma bla xenati – bla ġlied.

MARCO: M'ghandi ebda hajra ghal ġlied... Ghada filghodu meta
jkun fil-banjul-ewwel haġa li naghmel nipprova niskarta u
nohroġ il-bagoll fil-karozza...

ZIJA KARM: X'bagoll?

MARCO *jmur lejn il-garżella, jiftahha u juriha l-bagoll.*

MARCO: Ilu ġimgha hemm, ippakkjat, nistenna nsib l-
okkazzjoni...

MARCO *jpoġġih lura fil-garżella.*

ZIJA KARM: Ghax ma tmurx issa?

MARCO: Issa?

ZIJA KARM: Mur poġġi l-bagoll issa. Biex filghodu kemm tohroġ
bhas-soltu.

MARCO: Fejn hu?

ZIJA KARM: Mhux hemm barra, ilaqgam xi biċċa xewk?

MARCO *johroġ u jnizzel il-bagoll fl-art.*

MARCO: Idea tajba kieku...

ZIJA KARM: ...Stenn. Ha mmur jien hdej, inzommu bil-kliem.
Malli tarani hriġt fil-bitha, parpar 'il barra.

9 Xena

*Joghla d-dawl fuq IL-MISSIER bil-qieghda fis-sodda, attent
josserva x'inhu ghaddej bejn MARCO u Z-ZIJA. Ghandu*

pjanta tal-kaktus fuq il-friex hdejh – iniggeż subghajh b'xi werqa xewk.

IL-MISSIER: Tradiment! (*isoff subghajh*) Taht l-istess saqaf tieghek! Tradiment u konfoffi, Lin! Dak li tiehu ddahhal il-barranin f'darek...

ZIJA KARM: (*iddur lejh*) U iskot int. Dejjem tikxef xturek quddiem in-nies!...

IZ-ZIJA KARM tersaq lejh; minn taht is-sodda tiehu xi pjanti tal-kaktus, titla' fuq is-sigġu u tnewwilhom lil MISSIER li jibda jpoġġihom wahda hdejn l-ohra f'xifer is-sodda...

...Ix-xena fil-bitha kif jiftakarha MARCO.

IL-MISSIER: Ibusuli sormi n-nies!

ZIJA KARM: Basta tghid ghat-tfal! Aghar minnhom int!

IL-MISSIER: Mhux veru? Mohhok fin-nies!

ZIJA KARM: Le, in-nies mohhhom fina!

IL-MISSIER: Hallina, Karm. Jekk noqghod niehu ghan-nies... Mhux li ma tafhiex l-istorja tal-hmar int.

ZIJA KARM: (*thares lejn il-pjanti*) Kemm telghu sbieh, hux? (*taghmel sinjal lil MARCO minn wara daharha biex johrog*)

IL-MISSIER: Eh, mela m'ghadhomx gozz xewk niexef?

MARCO jiehu l-bagoll u jimxi bih sal-kwinti fuq ix-xellug, imma jieqaf meta jasal fil-ġenb. Inizżel il-bagoll fl-art, u jieqaf ghal xi waqtiet, josserva x-xena bejniethom...

Tiġi t-TIFLA minn warajh u tieqaf hdejh; hu jehdilha id wahda f'idu – dalwaqt herġin flimkien.

IL-MISSIER: (*ihares dritt lejh*) Tradiment – tradiment vili u fahxi!

ZIJA KARM: Kemm kibru sbieh! Dawk int kont laqqamthom, hux? Kieku m'ghedtlix 'qas qatt kont nobsor li l-kaktus jista' jitlaqqam!

IL-MISSIER: Mela ma jistax; ghala le? / Imma jrid ikun ta' l-istess familja biex jitlaqqam fuq xulxin, pjanta fuq pjanta, inkella ziggi!

ZIJA KARM: Ta' l-istess familja – jigifieri pjanta fuq pjanta?...

IL-MISSIER: Mela – kaktus fuq kaktus ohra bhalha. Hawn, per eżempju, ara . Din ewforbja, taghrafha?...

ZIJA KARM: Ewforbja... Mela.

IL-MISSIER: Ewforbja fuq ewforbja, tarahom...

ZIJA KARM: Dik wahda imma qed nara...

IL-MISSIER: Issa iwa. Imma tnejn kienu meta laqqamthom... Wahda fuq l-ohra. U ara tahseb li façli!

ZIJA KARM: Nista' nahseb!... U biex tlaqqam wahda titef l-ohra allura...

IL-MISSIER: Hekk hu. Tissagrifika wahda biex l-ohra tghix. Dik il-hajja.

ZIJA KARM: U tghid dak li ġejt naghmel hawn, f'din id-dar jien, Pawl?

IL-MISSIER: Xiex?

ZIJA KARM: Ghalhekk biss tajba jien? Biex nissagrifika ruhi?...

MARCO *jerfa' l-bagoll u johroġ mat-TIFLA b'idha f'idu.*

IL-MISSIER: *(jarah hierëġ – ihalli pjanta taqaghlu minn fuq is-sodda għall-art) Tradiment! (jarmi l-bqija tal-pjanti fl-art – jintefa d-dawl minn fuq is-sodda) Tradiment fahxi! – Lina, fejn int? Fejn int, Lina tieghi? Fejn mortli, Lin?... Kelli dritt jew ma kellix? Kelli jew ma kellix? Kelli jew ma kellix!!*

10 Xena

Dlam çappa barra l-gallarija.

Dawl mgħajjeb fuq ix-xellug fejn hemm il-pjanti mxerrdin fl-art.

IZ-ZIJA KARM *taqbad xkupa u tiknes u tnaddaf l-art.*

Tidhol MARY mil-lemin b'lampa tal-pitrolju f'idejha u tmur tpoġġi mal-mejda fejn hemm radju transister goff u antik; hdejh kuċiniera tal-pitrolju, xi Valor, mixghula u fuqha stanjata bl-ilma qed taghli.

MARY *tgholli l-volum tar-radju: kanzunetti ta' l-epoka...*

ZIJA KARM: Żommu baxx.

MARY: Mhux sa jismaghni. Għadu kif ha xi kalmanti.

ZIJA KARM: Hekk qallek? Ara temmnu. 'Qas jiehu wahda li hi wahda.

MARY: It-tabib reġa' ordnahomlu.

ZIJA KARM: Eh – u hu remihomlu! Tgħidx kemm sa jikber kaktus b'dawk il-kalmanti kollha li rema fil-ħamrija!

MARY: Mar jimtedd imma...

Tgholli l-volum u ftit sekondi wara tintemm il-kazunetta.

ANNOUNCER: Dan huwa Radju Malta li qed ixandar bi prova fuq frekwenza 998 Mhz fuq il-*Medium Wave*...

MARY *taqliblu l-istazzjon, tipprova għalxejn issib frekwenza oħra.*

ZIJA KARM: Basta radju nazzjonali. Ma tismax lehen li hu lehen. Mużika wehedhom.

MARY: Ta' l-anqas nisimghu xihaga. Imn'alla jahdem bil-battris.

ZIJA KARM: Qalu kemm sa jhalluna fid-dlam did-darba?

MARY: S'ghada żgur.

ZIJA KARM: Issa tara! (*tqum*) Missierek żgur rieqed?

MARY: Rajtu jimtedd. Nahseb. Għada qal sa jmur ix-xoghol. Weghedni.

ZIJA KARM: Issa tara.

MARY: Ilu jumejn li skadielu ċ-ċertifikat. Ghada żgur jibaghtulu t-tabib.

ZIJA KARM: Issa naraw.

*Tqum u tersaq lejn il-bieb – tissemma', imbagħad tiġi lura.
Tpoġġi mal-mejda. Iddahhal idha f'but tal-fardal u toħroġ
karta. Tagħmel sinjal ma' xufftejha biex tanticipa u ssikket
kliem MARY, imbagħad tagħtiha l-ittra.*

ZIJA KARM: Aqra. Imma tgħajjtax.

MARY: Minghandu?...

ZIJA KARM: Aqra, imma f'għieh kemm hemm, tgħajjtax.

*MARY, kemxejn beżghana, tressaq l-ittra lejn il-lampa u
taqraha. Wara ftit idejha jibdew jirtoghdu. Terġa' taqraha.
Titlaq l-ittra fuq il-mejda.*

MARY: Telaq mela.

ZIJA KARM: Kien qallek li sejjer...

MARY: L-Awstralja imma?... Telaq l-Awstralja!? Qalli sejjer Ghawdex... u wara kellu jmur Ruma... wara tliet xhur. ...L-Awstralja, Zi! Mar l-Awstralja! Issa żgur qatt ma jiġi lura. Qatt aktar, Zi!

*Fuq, fis-sodda, naraw IL-MISSIER iqum u jixghel suffarina.
Waq t li jkompli d-djalogu 'isfel' bejn IZ-ZIJA u MARY,
jinzel kemxejn sturdut mis-sodda u jpoġġi fuq is-siġġu.
Ikompli jixghel suffarina wara suffarina u jissemma' dak li
qed jghidu...*

ZIJA KARM: Min jaf jiġix, Mar. Però, jekk trid, dejjem tista' tmur int hdejh, meta jissetilja ftit. Qrajt x'qallek...

MARY: Xi qrajt? Li lest jghini nsib xi sinjuron minn hemm? / Fejn jaf li ġa ksirnieha jien u Louis?

ZIJA KARM: Louis min?

MARY: Ma tafux... Ma nafx x'se jġri minni, Zi. Ghaliex qabad u hallieni? X'se nagħmel issa hawn wahdi?

Fil-gallarija hemm IT-TIFLA bil-qieghda fuq 'rocking-horse'.

Jidhol MARCO bil-bagoll f'idejh. Hi thares lejha – tistennieh. Jersaq lejha, inizzel il-bagoll u jpoġġi fuq iż-żiemel. IT-TIFLA tersaq u tiġi tpoġġi f'hoġru. MARCO jibda jbandal iż-żiemel.

MARCO: (*ikanta*)

*Once a jolly swagman camped beside a billabong
Under the shade of a coolibah tree.*

*And he sang as he sat and waited while his billy
boiled,*

You'll come a Walzing Matilda with me.

Waltzing Matilda, Waltzing Matilda

You'll come a waltzing Matilda with me...

MARY *tqum u tmur tbaxxi r-radju...*

MARCO: (*ikompli, lehnu jitbaxxa bil-mod il-mod: ir-radju qed jitbaxxa*)

*...And he sang as he sat and waited while his billy boiled,
you'll come a waltzing Matilda with me.*

Pawsa.

ZIJA KARM: Min hallik? Da' Louis min hu?

MARY: Mhux Louis, Zi! Marco! Kollu tort tieghu! X'naghmlu issa jekk il-Pa jitlef ix-xoghol, jekk ikeċċuh?

ZIJA KARM: U xi jkeċċuh...

MARY: Ha jibqa' sejjer hekk, iktar ifalli milli jmur! Jien ili ġimgha ma mmur għall-*ballet*... Però jagħmel x' jagħmel ghada

sejra, Zi! M'ghamiltx tnax-il sena studju ghal xejn! Ġimaghtejn ohra l-eżami!

ZIJA KARM: Ghada mur int. Tibżax. Ghada... ghada niehu hsieb jien.

MARY: X'tghidlu? X'tagħmel?

ZIJA KARM: Ma nafx.

MARY: U jekk jagħmel xi wahda minn tiegħu meta ma jsibnix hawn?

ZIJA KARM: Tibżax, niehu hsieb jien.

MARY: Veru m'ghadux b'saħħtu bħal qabel, però jekk titlagħlu t-temptra, wahdek m'intix sa żżommu... Kultant – kultant ibeżżaghni...

ZIJA KARM: (*deċiża*) Irridek tmur. Niehu hsieb jien, tibżax.

MARY: Żgura? Ghada l-Erbgħa...

Pawsa.

ZIJA KARM: Diġà l-Erbgħa?...

Pawsa.

MARY: Ma jimpurtax... Hekk jew hekk, x'nagħmel billi ngħaddi mill-eżami? X'jiswew l-eżamijiet!? Aktar hemm ċans idahhluni nahdem f'xi Korp sejra, milli f'xi *ballet*!

ZIJA KARM: Le. Ghada rridek tmur għedtlek...

MARY: U inti?

ZIJA KARM: Ghada m'iniex sejra.

MARY: Le, Zi – m'hemmx għalfejn. 'Qas haqq. Qatt ma tlift wahda...

ZIJA KARM: Għedtlek le. Dik affarija! Jekk hemm bżonn... jekk hemm bżonn ma mmurx aktar.

IL-MISSIER, *mahsud, jitfi s-suffarina li għandu f'idu u ma jixgħelx ohra...*

MARY: Kollu tort ta' Marco! Basta telaq hu! Basta heles hu!

ZIJA KARM: Le, m'hu tort tiegħu xejn. ...U lanqas tort ta' missierek. X'tahseb li sa jsib huk, hemmhekk – xi festa? Kulhadd lest biex jilqgħu bil-banda? Kultant... kultant l-affarijiet jiġru għax hekk kellu jkun, Mary. M'hu tort ta' hadd. Kulhadd xortih fid-dinja. Darba... Kont taf li darba ommok u missierek kienu sejrjn l-Awstralja?

MARY: Meta?

ZIJA KARM: Ftit wara li żżewġu. Missierek kien ilu żmien bla xogħol wara li spiċċa mis-Servizz. Ried jemigra – nofs Malta kellha temigra dak iż-żmien, jekk niġu f'dan – imma hadd veru ma ried imur. Imma hu iva – hu veru ried imur, jitlaq, għall-avventura!

MARY: Missieri – għall-avventura!

ZIJA KARM: Iva – missierek. Kellu kuragg ta' sur. Dak iż-żmien ridt tarah. Kien xort'ohra dak iż-żmien. Kulmin kien jafu kien jirrispettah. Allavolja mingħajr xogħol, ma kienx jidhol il-każin li ma jdurux madwaru u jqajjem briju liema bħalu. U kieku taf kemm ġrew tfajliet warajh – u mhux biss qabel iżżewweġ lil Lina... Dak iż-żmien ridt tarah... L-ewwel darba li rajtu jien kien għadu bl-uniformi tat-Territorials... (*tieqaf*)

MARY: Min kien rah l-ewwel int... jew il-Mama?

Pawsa

ZIJA KARM: Jien. Izda meta laqqgħuna mbagħad... (*tieqaf*)
Konna nqbadna Malta meta ma hadimx il-vapur – konna ġejna niġbru xi ċertifikati l-Belt... Imma jien kont li rajtu l-ewwel wahda. Kien diehel għand tar-ritratti. Wara sirna nafu li mar biex jagħmel ritratt għall-passaport... Wara mbagħad, wara li tgharrsu... wara ma tkellimnix aktar dwar safar imbagħad. U mbagħad sab ix-xogħol...

MARY: U addijo avventura.

ZIJA KARM: Ommok ma reditx. Kienu waslu biex... Imma fl-ahhar ma reditx tmurlu.

MARY: Tahseb li minhabba f'hekk li wara sar kif sar?

ZIJA KARM: Hi... hi kienet akbar minni. Bilkemm sena...

MARY: Dejjem jghidu kontu qiskom tewmien.

ZIJA KARM: Lina kienet il-kbira imma. Ghalhekk... kellha tizzewweg qabli. 'Qas kieku ridt... L-ewwel id-dota taghha. / Jien – jien kont rajtu l-ewwel imma.

F'daqqa wahda jiggi d-dawl.

ZIJA KARM: Sa fl-ahhar! (*tersaq u titfi l-lampa tal-pitrolju*)

Fuq, fil-kamra tal-MISSIER, hekk kif gie lura d-dawl insibuh bil-qieghda fuq is-siggu, rasu mghaddsa bejn idejh...

Wara ftit jgholli rasu u hekk kif jinduna li m'ghadhomx jitkellmu fuqu, jitla' bi tbatija lura fis-sodda.

IZ-ZIJA tmur iggib l-ixkupa u tkompli tiknes fis-skiet.

MARY terga' tiehu f'idejha l-ittra ta' huha u taqraha.

MARY: Nh ar it-Tnejn telaq... Tghid wasal bhalissa?

ZIJA KARM: Ma nafx – probabbli le. Idumu sejrin.

MARY: Min jaf fejn hu? Ghaliex ma qallix? Ghaliex ma qallix immur mieghu?

Id-dwal jintfew minn fuqhom.

11 Xena

Joghla d-dawl fil-gallarija.

MARCO ghadu fuq iz-ziemel, bil-qieghda bla ma jiccaqlaq bil-bagoll hdejh bl-ghatu miftuh. IT-TIFLA imma m'ghadhiex hemm.

MARCO: (*ikanta*)

Up rode the squatter, mounted on his thoroughbred

Down came the troopers, One two three.

“Where’s that jolly jumpbuck you’ve got in your tuckerbag?

You’ll come a waltzing Matilda with me...”

Jiena u l-habiba tieghi Matilda dornieha kollha kemm hi l-Awstralja... *Jumpbuck, tuckerbag*, 'qas tkun taf l-Ingliż ma tifhimhom kultant... *Jumpbuck* hija naghġa...*tuckerbag*, horga... U din (*il-bagoll*) Matilda, il-horga tieghi... Biha tlaqt, u meta ġejt lura, kienet għadha għandi. U biha ġejt.

Jitbaxxa u minn ġol-bagoll johroġ kemm kemm juriha l-bandiera Awstraljana. M'hix xi bandiera kbira.

MARCO: Kont nahseb li meta niġi lura Malta nsib xi okkażjoni ndendilha hemm barra kultant, min jaf? Meta mbagħad rajt id-daqs enormi ta' ċerti bnadar li jiddendlu fuq il-bjut ta' gżirita llum, tliet xi ftit is-sens ta' proporzjon – bhal ma m'dorrijin nitilfuh ilkoll kemm ahna wara kollox.

Jitlaq il-bandiera lura fil-bagoll – jitbaxxa biex jagħlqu imma jsib in-‘notebook’ isfar. Jagħlaq il-bagoll u jqum minn fuq iż-żiemel, in-‘notebook’ f'idejh.

IL-MISSIER *jinsab taht il-friex sa qaddu, dahru mistrieh mat-tistiera; hdejh hemm komodina mdendla fl-arja maġenb is-sodda – fuq il-komodina xi żewġ vażetti bil-pilloli u xi mistura.*

IL-MISSIER: (*jghodd il-pilloli ġo*) Wiehed u ghoxrin, tnejn u ghoxrin, tlieta u ghoxrin... (*jieqaf*) Jonqos wahda. (*ifittex fil-friex*) Bdejthom nhar it-Tnejn... le it-Tlieta... u jekk hadt tnejn kuljum... (*jara x'hemm miktub fuq il-vażett*) Tnejn: wahda filghodu u ohra filghaxija. Jekk ili minn nhar it-Tnejn u hadt tnejn kuljum... / X'inhu llum?...

MARCO: Is-sens ta' proporzjon – u s-sens tar-realtà. Hawnhekk

ukoll. / Kont tehodhom il-pilloli li jtuk, jew ma kontx, ghidli l-verità?

IL-MISSIER: (*sab il-pillola*)...Erbgħa u ghoxrin! (*jitfagħha f'halqu u jiblagħha*) Trid taf kontx nehodhom? U int issa trid tkun taf? Meta ma kien baqa' hadd hawn ġew, meta kulhadd qabad u telaq – u int l-ewwel wiehed! – kien xi hadd jimpurtah kontx nehodhom jew le? Kien xi hadd jiġi jghoddli kemm hadt pilloli, u liema, jew meta, hadthom? Kienu jistaqsuni meta jiġu jżuruni kemm qed niehu jew ma nehux?

MARCO: Kieku hallejtna, kieku mqar ippruvajt tgħix man-nies bħan-nies...

IL-MISSIER: Ngħix man-nies! Ghaliex? Ma' min mort tgħix int, ma' l-Awstraljani? Hemm biss hemm nies? X'konna aħna, annimali? Kangaruni!

MARCO: Mort ngħix magħhom, iva. Bħalma darba ridt tmur tgħix magħhom int.

IL-MISSIER: Meta ridt immur jien... dak iż-żmien...

Jieqaf. Jiehu flixkun pilloli iehor minn fuq il-komodina, jifthu u jibla' xi żewġ pilloli. Jixrob.

IL-MISSIER: Dik storja ohra – żmien iehor. Dak iż-żmien ma konniex insiefru biex naharbu l-verità. Ma konniex insiefru b'kapriċċ!

MARCO: Kapriċċ! Kapriċċ issejjahlu? X'kien hawn dak iż-żmien li jżommi hawn – f'dil-ġenna ta' l-art! – ghajr ġlied, ghira u piki?...

IL-MISSIER: U x'hawn issa – ghajr ġlied, ghira u piki? Għalfejn ġejt lura?

MARCO: (*taqbiżlu*) Mhux jien ridt niġi... (*Jieqaf. Jiftah il-ktejjeb isfar – iqalleb il-folji*)

IL-MISSIER: Eh, le? Mela min?

MARCO: Li kien ghalija...

IL-MISSIER: Xiex li kien ghalik?

MARCO: Forsi kien żball.

IL-MISSIER: Żball... li mort, jew li ġejt?

MARCO: Għall-bidu, l-ewwel snin li kont hemm, kont nikteb ta' spiss: memorji, tifikiriet, ritratti bil-kliem... U wara, kultant naqrahom, ingedded xi ftit it-tifikiriet... Sakemm jum wiehed, ma nafx sew meta...

IL-MISSIER: Meta mort lura – wara li kont ilek tmien snin nieqes – wara li ġejt hawn, għall-funeral tiegħi...

MARCO: Wara li għamilt xahar hawn mort lura. U ma ktibt xejn aktar. Għaddew is-snin, u meta erġajt ftahtu sibt li dawk it-tifikiriet kollha, dawk ir-ritratti kollha bil-kliem, ma bqajtx aktar nista' nagħrafhom...

IL-MISSIER: U issa ġejt lura biex tara x'kien sar minnhom – x'fadal minnhom, dawk it-tifikiriet...

MARCO: (*bl-ament – m'hemmx għalfejn jaqra*) 'Xemx tisreġ, toroq bojod, dojoq, maħsula bix-xemx. L-eqqel ta' wara nofs inhar saġfi. Barra, madwar il-knisja fuq iz-zuntier ma tarax ruh...' Imma hawn ġew, hawn ġew iva; l-erwieh kollha tal-purgatorju hawn ġew. Dak li forsi ma stajtx niftakar... U dak ix-“Xi hadd iehor, faċċata taht il-hasira, mohbi wara l-persjani, jittawwal 'il barra hu wkoll...” dak ta' l-anqas nahseb issa naf min kien... Kont jien... u kont int. U kien kulhadd. Pezza wahda. Razza wahda.

IL-MISSIER: Kont nghidlek: Malta sabiha...

MARCO : ...Basta tnehhi l-Maltin minn ġo fiha.

IL-MISSIER: U l-Ghawdxin.

TINA *tidhol mil-lemin. Liebsa libsa hafifa tas-sajf u nuċċali tax-xemx; għandha xi erbghin sena imma tidher ferm aktar*

żaghżugha.

Tpoġġi borża tal-plastik fuq il-mejda u tmur dritt lejn il-gallarija u tibda ttella' l-hasira.

TINA: *Isn't it gorgeous!* Ta' l-ghageb – xemx bhal din u żzommu kullimkien maghluq. Dan ġenn!

MARCO *jersaq lejha biex ma jhallihiex.*

IL-MISSIER *jahtaf u jitghatta malajr bil-friex hekk kif jibda diehel fuqu d-dawl minn barra.*

IL-MISSIER: Oj! Ghidilha titlaqha dik il-hasira! Dik tatha f'ghajnejha?

MARCO: Le – halliha, Tina!

TINA: Kif halliha? Dix-xemx kollha u hawn ġew qisu ċimiterju!

MARCO: Naf. Imma ghalissa halliha.

TINA: X'kont qed taghmel hawn fuq; ilek siegħa? Hemm, ara dak il-*coffee-pot* – ara tibdillux il-plagg. Inkredibbli; kulma tixtri ta' l-elettriku trid dejjem tibdel il-plagg hawn! Kif xejn m'hu *standard* hawn!

MARCO: Haġa żghira – issa nibdlu...

TINA: Haġa żghira! Għalik imma – hawn fuq! Ma tafx x'hemm x'taghmel hemm isfel, hux? Għadni bilkemm ftaht nofs tużżana kaxex u l-kċina diġà m'hemmx fejn taghti pass. (*tressaq id- 'deckchair' aktar ghax-xemx fil-gallarija u tpoġġi*) U Tanja u Martin mank jagħtu daqqa t'id hawn ġew. Mohhhom biss f'hemm barra...

MARCO: Fejn mar? Int hallejtu jehodha l-karozza?

TINA: Mela min?

Tintelaq lura fuq id- 'deckchair', wiċċha ghax-xemx.

MARCO *jpoġġi bil-qieghda mal-mejda, johrog kitla ġdida tal-kafè mill-borża tal-plastik u jibda jibdel il-plagg.*

TINA: Xi tridu jibqa' jagħmel ikkakkmat hawn la int ma thallih imiss xejn jekk ma jghidlekx qabel? Bghattu jara jsibx jixtri xi xkupi u erba' bramel ta' l-anqas!

MARCO: U Tanja? X' inhi tagħmel?

TINA: Harget fil-ġnien.

IL-MISSIER: Iva ghidilha taghlaq dik il-hasira! Sa taghmlu jikwi infern das-saqqu!

TINA: Ġa mljet ma nafx kemm-il borża mbarazz u haxix hażin minn hdejn il-bir. Tridek tinzel u tohroġhom fuq il-bankina.

MARCO: Issa nieżel.

IL-MISSIER *jinżel mis-sodda u jersaq lejn* MARCO *mal-mejda*.

IL-MISSIER: X' inhi tmissli dik minn hdejn il-bir? X' inhi tarmi?

MARCO: Xejn; m'hemm xejn minn tiegħek, tibzax...

TINA (*bla ma tgħolli rasha*) *Pardon?* Xiex tiegħi?

IL-MISSIER: (*jghajjeb*) *Pardon!*

MARCO: Xejn. (*apposta*) *Just thinking, honey...*

TINA: Jien sa nistrieħ hames minuti – nieħu lagħqa xemx! Ghax ma tiġix hawn hdejja – u hallik mill-ħsibijiet.

MARCO: Issa niġi.

TINA: Ghamilt *tuna salad* u ftit *iced tea*. (*titniegħes*) Meta trid nieklu.

MARCO: *Thanks*.

IL-MISSIER: *Tuna salad* u *iced-tea*! Huwa sibt koka wkoll!

MARCO: Le, xi soppa ta' l-armla nkun irrid!

TINA: (*l-istess*) Taf li ma nafx nagħmilha, hanini!

IL-MISSIER: Allura trid tgħidli li ġejjin toqogħdu hawn? Ma sibtux xi *penthouse* Paceville? Jew xi villa bis-*swimming-pool*?

MARCO: Sibna. Imma kollox għali infern. U kieku stess irridu naraw kif sa jizzettaw it-tfal l-ewwel.

IL-MISSIER: It-tfal imorru fejn imorru l-ġenituri...

MARCO *jieqaf milli kien qed jagħmel. Itih harsa.*

IL-MISSIER: Xiex?

MARCO *jxengel rasu u jiddeċiedi li ma jwegħbux. Idur lura fuq xoghlu.*

IL-MISSIER: Għaliex? Kemm għandhom żmien issa?

MARCO: Il-kbir tmintax, iz-żghira sittax sa taghlaqhom. Martin sa jtiha għall-istudji diplomatiċi. Tanja għadha ma tafx. Probabbli mhix sa tibqa' hawn...

IL-MISSIER: Ma tibqax hawn x'jiġifieri? Fejn sejra?

MARCO: Brisbane. Għandha l-*boyfriend* hemm.

IL-MISSIER: *Boyfriend?*...Ta' sittax-il sena! Mela qed tiġġennu?

Xi hoss ta' murtall jew tnejn ifaqqghu barra, fil-bogħod.

MARCO: B'daqshekk? Hekk jew hekk hawnhekk ma taf lil hadd – u hemmhekk – hemmhekk għandha hbieb kemm trid. Sa jkollha skolarxip żgur għall-università.

IL-MISSIER: Allura; sa thalluha tmur lura wehedha?

MARCO: Hemm nies il-mara hemm – m'hix sa tghix mal-barranin!

IL-MISSIER: Nies il-mara! Qraba? Daqs kemm issibom il-qraba hej meta jkollok bżonnhom... sa tafda lahmek u demmek magħhom? U bil-*boyfriend* ma' djulha wkoll! Af li veru ġenn! Dan ġenn!

MARCO: M'hu ġenn xejn. Int ma tifhimx – l-affarijiet inbidlu...

IL-MISSIER: ...Jew daqs kemm sibthom jien.

MARCO: Xiex?

IL-MISSIER: Il-qraba.

MARCO: Int barrejthom...

IL-MISSIER: U daqs kemm sibt lill-istess lahmi u demmi... Daqs kemm sibt lilek.

MARCO: U tort ta' min, eh, mhux tort tieghek!

IL-MISSIER: Int qbadt u tlaqt! Minn dak inhar li kollox inqaleb ta' taht fuq hawn ġew...

MARCO: Kien ilu ta' taht fuq...

IL-MISSIER: Kollox iġġarraf – 'qas kieku splodew bomba atomika...

MARCO: Il-bomba mhux jien kont...

IL-MISSIER: Mela min – jien?

MARCO: Jekk jien kont il-bomba... int kont il-miċċa!

Jinstemgħu f'daqqa wahda hsejjes itarxu ta' loghob tan-nar, issa vicin sew.

TINA: (*kwazi taqa' mid-'deckchair' bil-hasda*) *Holy Mary Mother of God! What's that?...*

MARCO *jersaq lejha u jghinha tqum.*

MARCO: Xejn; xi kaxxa tan-nar. Wegġajt?

TINA: Le – rasi splodiet imma!

IL-MISSIER: X'gara? X'inhu dal-paniku kollu?

MARCO: Xejn! Mela trux issa?

IL-MISSIER: Trux int!

TINA: Trux? Issa vera ttarraxt kieku! Tghidlix li ġa bdew bil-festa?

MARCO: Le, probabbli beda t-Tridu jew x'jghidulu.

TINA: Xi tridu? X'jghidulu?

IL-MISSIER: Xi tridu – x'kaxxa tan-nar?

TINA: (*tieġu l-kitla mill-mejda*) ...*Bye bye paċi milli jidher! Ara*

sa ninzel isfel naghmel te. / Ġej tiekol?

MARCO: Ġej dalwaqt. Hames minuti...

IL-MISSIER: Ghamilli wiehed! Bil-halib!

TINA: Iddumx (*tagħti lil MARCO bewsa fuq ġbinu*)

IL-MISSIER: ...Tal-bott!

TINA: U ohroġ ftit ghax-xemx. Ghandek bżonnha, tinsiex? ...Imma ilbes il-*polaroids*!

Tohroġ.

12 Xena

MARCO *jmur lejn il-gallarija u jiġbor id-‘deckchair’ u jerġa’ jwaqqfu fuq saqajh. Imma wara ftit bhal donnu jerġa’ jibdielu, jagħlaq id-‘deckchair’ u jidhol ipogġih gewwa mal-hajt.*

IT-TIFLA, *tinsab fuq is-sodda, b’borża mimlija karti kkuluriti mqattghin f’idejha.*

Is-sodda issa bhal donnha tidher aktar fil-gholi minn qabel...

IL-MISSIER: (*imur lura lejn is-sodda*) Hadd ma jistaqsi lili x’ghandi bżonn jien. Alabiebhom x’ghandi bżonn jien.

MARCO: (*jieqaf għal waqt wiehed – ixammem*) Ir-rih ’l hawn ġej... Dik ir-riha – qed ixxommha? – Kont insejtha dik ir-riha!

IL-MISSIER: Kieku xi hadd jiġi jbidillek liżar! X’tistenna? M’ghandi ebda qahba jien min tagħmilli l-*laundry*!

MARCO: Riha ta’... kubrit. Qed ixxommha?

IL-MISSIER: X’kubrit? Mela tlaqt xi waħda int?

MARCO: Tan-nar... tal-porvli; m’intix ixxommhom?

IL-MISSIER: X’ixxommhom! U ngħid jien dal-porvli?... / Dak li semgħet dik l-ewwel? Għalhekk waqgħet għal sormha?

MARCO: Ghaliex, int ma smajthomx?

IL-MISSIER: Xiex? (*imbaghad...*) U mela ma smajthomx!

Wieqaf hdejn is-sodda fil-gholi – jinduna li ma jistax jerga' jitla' kif ġib u lahaq.

MARCO: Il-kaxxa tan-nar – smajtha?

IL-MISSIER: Isma' x'qallek? Jien forsi mejjet, imma trux m'iniex!

MARCO: U lanqas mutu... b'xorti hażina.

MARCO jersaq u jibda jtih daqqa t'id jerga' jitla' fuq is-sodda...

IL-MISSIER: Aktar kont trux meta kont haj milli jien mejjet!

MARCO: ...Dik il-hasra!

Ifaqqa' qrib murtal qawwi – bomba tal-ġelatina.

MARCO jitlaq lil MISSIER u li kien kważi wasal biex jitla' fuq is-sodda u jhallih imdendel hemm...

IT-TIFLA twerżaq bil-ferħ, tgholli l-karti u xxerridhom għal isfel, donnha qed titfagghom fuq il-marċ għaddej...

MARCO: Il-Kristjelejs! Sa jdamdmuna milli jidher dis-sena. (*johroġ jittawwal fil-gallarija*)

IL-MISSIER: (*ma sema' xejn*) Min?... Iva ejj'aghti daqqa t'id! (*jixxabat wahdu sa ma sa fl-ahhar jirnexxielu jitla' fuq is-sodda*)

MARCO: Tghid mhux ta' Fuq.

IL-MISSIER: Ta' fuq min?

MARCO: Il-każin – ta' Fuq. T'Isfel m'hux żgur. Id-duhhan minn hemm ġej... (*jieqaf – idur lura 'l ġewwa. Jersaq ihares lejn MISSIER u. Jistenna*)

IL-MISSIER: (*ifarfir għal isfel il-karti li T-TIFLA xerrdet fuq il-friex*) X'garalek? X'int thares?

MARCO: Ma smajthiex, hux veru?

IL-MISSIER: (*pawsa*) Ma smajtx ras ommok!

Pawsa.

MARCO: Le – dik jien ma kontx nismaghha.

IL-MISSIER: X'int tghid?

MARCO: Lilha – lilha int biss kont tismaghha. Ghid il-verità – veru kont tismaghha?

IL-MISSIER: Murtal – tal-ġelatina le? Daż-żgur li smajtha!

Jibda jinstema' març trijonfali tal-festa, 'il boghod imma dejjem joqrob... Minn hin għall-iehor IT-TIFLA titfa' aktar karti.

IL-MISSIER: Dawk dejjem jibdew kmieni, dejjem jesaġeraw... Halli għalihom! Ghax dawk – dawk kellhom min iġewwishom – dejjem kellhom xi jberbqu! Ara ahna – ahna konna l-ewwel li għamilna ġabra għall-Missjoni flok infaqniehom nar! Imma x'għamlu huma? Irduppjaw is-somma għall-Missjoni ... u xorta għamlu kemm Alla halaq nar! Tiftakarha? Dik riha ta' kubrit! Dik xita ta' nar li niżlet! U Ċensu taż-Żebgħa... tiftakru Ċensu taż-Żebgħa? ...Kif ha n-nar il-hanut? U sakemm waslu l-pulizija u l-*firengine* inharqu nofs il-pavaljuni ta' Strada Rjali u tlfna tliet anġli u żewġ bandalori!... Tiftakar?

MARCO: Niftakar.

Imur lejn is-sodda u jniżżel IT-TIFLA minn hemm fuq. Hi pronta tiġri madwar saqajh tiġbor il-karti u titfagħhomlu fil-but.

IL-MISSIER: Dik il-gallarija sewda fahma għamluhielna! Biex imbagħad wahhlu f'dak il-povru tal-*hot dogs*...

Barra l-gallarija: effett tad-dawl: ilehhu xi fjammi tan-nar, duhhan iswed...

MARCO: Ghax kellu l-elettriku tat-trakk imqabbaad għand Ċensu, ġewwa l-hanut.

IL-MISSIER: Mela! U f'xi hadd dejjem isibu f' min iwahhlu kieku!

Basta mhux huma!

MARCO: Kienet l-ghaxxa tiegħi nimxu wara l-març, saqajja jgħumu f'dawk il-karti kollha kkuluriti li tefgħu – u niġbru u nissuttaw bihom!

IT-TIFLA *tissuttah...*

IL-MISSIER: (*mezmerizzat – harstu fuq il-gallarija taqbad*) Mhux dik is-sena imma – dik is-sena rmied u ilma iswed igelgel taht il-bankini u ma' kullimkien!

Jerġa' jibda nieżel mis-sodda, ghajnejh dejjem fuq il-gallarija.

MARCO: U saqajja mgermda u mxarrba sa rkubbtejja! U l-kalzetti ta' Mary ghasra u jintnu seba' pesti! U kif dhalna d-dar iz-Zija Karm kważi hassha hażin malli ratna...

IL-MISSIER: U ommkom bejn trid twerżaq u bejn tibki bil-ferh tarakom ġejjin lura qawwijin u shah...

MARCO: Kienet ferhana sa ttir. Qatt ma rajtha daqshekk ferhana... (*jieqaf*)

Pawsa.

IL-MISSIER: Qatt ma rajtha daqshekk ferhana... / Tiftakar? Hux tiftakar int ukoll, Marco?

MARCO: Niftakar...

IL-MISSIER: Hemm kienet

MARCO: ...imma ma jistax ikun.

IL-MISSIER: ...Imma tiftakar! Daqs li kieku jista', jew seta' jkun.

MARCO: Le.

IL-MISSIER: Iva, mhux le, Marco – iva. Hemm kienet. Dejjem magħkom. Dejjem hemm kienet. Tiftakar? (*idur lejn ix-xellug tal-palk*) Hemm... Ftakar, Marco.

Id-dawl fuq il-mejda u s-siġġijiet:

IZ-ZIJA KARM – *jew mara li tixbah liz-Zija Karm – liebsa*

tal-festa, qieghda bil-qieghda tferra' t-te.

IT-TIFLA *tfarfar idejha mill-hmieg tal-karti u tmur kwieta kwieta tpoġġi hdejha.*

Tiehu t-Tork li hemm fuq sigġu ieħor u tpoġġih f'ħogorha. Thares lejn MARCO u toħroġ idejha lejha, tistiednu jiġi jpoġġi.

IL-MISSIER *jersaq lejn MARCO, wieqaf iħares lejn id-dehra mal-mejda.*

IL-MISSIER: Ejja, Marco. *(jehodlu idu f'idu – qisu qed jiehu id tifel żgħir)* Hsilthom idejk? Ejja...

IL-MISSIER *u MARCO jpoġġu mal-mejda.*

IT-TIFLA: Hux veru nista' nżommu t-Tork, Ma?

IL-MARA' *titbissen lejn MARCO, tmelles id IT-TIFLA.*

IL-MISSIER: Ejja nieklu. Fl-isem tal-Missier, u ta' l-Iben u ta' l-Ispirtu s-Santu. Amen.

IT-TIFLA: Amen.

IL-MISSIER: Bierek Mulej dan l-ikel li ahna sejrjn nieklu *(jħares lejn ibnu...)* u li għoġbok tagħtina...

MARCO: U li għoġbok tagħtina ...

IL-MISSIER: Bi Kristu Sidna.

MARCO: Bi Kristu Sidna

IL-MISSIER: Amen.

MARCO: Amen.

IT-TIFLA: Amen!... Pa, hux mhux veru hawn il-ħares f'did-dar?

TMIEM IT-TIENI ATT

IT-TIELET ATT

1 Xena

L-istess xena.

Xi żmien wara.

Il-gallarija hija miftuha; madwar it-tieqa fuq il-lemin hemm imdendlin par purtieri ġodda waqt li fuq il-hoġor hemm xi ġeranji homor u bojod.

Fuq il-lemin, sodda ta' tnejn, mifruxa bla mittiefsa.

Hdejn il-gallarija, bil-qieghda mal-mejda ssettjata għall-brekkfast, hemm TINA u MARCO. TINA, liebsa biex toħroġ għax-xogħol, qed taghmel it-towst bil-butir u tferra' l-kafe.

MARCO għadu jqum u liebes paġama tas-sajf u papoċċ, gazzetta kbira barranija tgħattih minn rasu sa qaddu; għandu siequ fuq is-siġġu l-iehor (fejn l-ahhar li rajnieh kien hemm IL-MISSIER).

Hdejh, fl-art fejn jista' jilhqu b'idejh bla ma jqum, hemm CD plejer li minnu tinstema' l-kanzunetta ta' Modugno "Il Vecchio Frack".

MARCO: *(ikanta magħha minn wara l-gazzetta) Adieu-Adieu / Adieu-Adieu vecchio mondo...*

TINA: Tidher bdejt tiehu r-ruh; qed taghmillek tajjeb ix-xemx. Però idejk bdew jitkemmxxu ġmielhom – speċjalment din (*il-leminja*).

MARCO: *Taral-la-la...*

TINA: Forsi għax thalliha barra mit-tieqa meta tkun qed issuq.

MARCO: Probabbli. ...*Taral-la-la.*

TINA: Ibda għamlilha s-sunscreen. (*tersaq u titfilu s-CD*) Dik ix-

xemx toqtlok.

MARCO: *Sunscreen* fuq id wahda?

TINA: La ma tridx taghmilha fuq l-ohra! Ara kif saret qisha parċmina! Dak driegħ ta' xih!

MARCO: (*inizzel il-gazzetta, ihares lejn driegħu*) Dejjem hekk kienet.

TINA: Dejjem xejn! Jien ma żżewwiġtx xih!

*Tohroġ ingwent, sunscreen, mill-‘handbag’ u tidliklu idu.
Hu jhalliha tagħmel, ihares lejha paxxut.*

TINA: X'int thares?

MARCO: Lejn wiċċek il-qares.

TINA: X'jigifieri?

MARCO: Il-festa bil-bandieri!

TINA: Burdata dalghodu int hux?

MARCO: *Sorry!*

TINA: (*tkompli tidlek*) Hlomt bih dal-lejl?

MARCO: Kieku hlomt bih qed inkanta?

TINA: Ghaddew tlett ijiem...

MARCO: Hekk hu. (*iqum – itiha bewsa fuq ġbinha*)

TINA: Kif sibtek – torqod fid-deckchair?

MARCO: U hekk... Hażin. Irqadt fl-art, fuq is-saqqu fil-gallarija.

TINA: Ma mmissjajtnix?

MARCO: Hafna.

TINA: Qed tigdeb. (*tqum u tidhol hi ukoll mill-gallarija*)

MARCO: L-aqwa li ma hlomtx... Ghalkemm ghaddew xi żewġ wurdiniet minn fuqi, nghidlek is-sew.

TINA: Il-lejla allura?... Trid norqdu hawn fuq?

MARCO *jhares madwaru, donnu biex jizgura ruhu li qeghdin*

wehedhom.

MARCO: (*wara xi waqtiet*) Ghaliex le?

TINA: Dik... tistaqsihiex lili. / Però qed niehu gost.

MARCO *jmur lejn il-garżella taht it-tieqa.*

TINA: X'se taghmel dalghodu? Jien ghandi sas-siegha u nofs żgur illum. Hemm grupp minn Strasburg sa nitilgħu maghhom sa l-Imdina, imbagħad nieklu xihaga s-Selmun.

MARCO: (*johroġ kompjuuter laptop mill-garżella*) Probabbli nibda nikteb xihaga.

TINA: Bl-Ingliż?...

MARCO: Bil-Malti (*imur ipogġi fuq is-sodda mifruxa, jistira saqajh fuq il-friex*)

TINA: *Good luck.*

MARCO: Ahjar tghidli *break a leg.*

TINA: *Break two then! (ittih bewsa) Ciao, bello!*

MARCO: Oh, u ġibli l-gazzetta ta' llum jekk tiftakar.

TINA: Bil-Malti?

MARCO: Bl-Ingliż!

Tniżżillu saqajh minn fuq il-lożor indaf. Twarrab il-lizar, tnehhilu l-papoċċ u terġa' ttellaghlu saqajh fuq is-sodda.

TINA: Tiċċaqlaqx minn hemm. U l-lejla tinsiex: *Coucher avec moi... Ce soir! (bewsa)*

MARCO: *Au revoir! Mon amour!*

TINA: *Toodiloo! Adieu!*

Tohroġ.

2 Xena

MARCO *jizzetta ruhu, jirranġa l-imhadda u jinxtehet lura fuqha. Hekk kif jerġa' jirranġa l-imhadda, isib in- 'notebook'*

isfar tahtha.

MARCO: *(ixengel rasu bi tbissima)* Tina, Tina...

Il-laptop f'hoġru, jiftah paġna tan- 'notebook' bl-addoċċ...

MARCO: *Eenie meenie mini...mo! (iniżżel subġhajh bl-amment f'nofs ta' folja u jaqra)* “Xemx tisreg...”

...Waqt li jaqra, tinstema' mis-CD il-kanzunetta ta' Modugno...

MARCO: “...Toroq bojod, dojq, maħsula bix-xemx. L-eqqel ta' nofs inhar saġfi. Barra, madwar il-knisja, fuq iz-zuntier, ma tarax ruh...”

IL-MISSIER *(lehen biss)*

...Adieu-Adieu, addio vecchio mondo,

ai ricordi del passato

ad un sogno mai sognato

ad un abito da sposa

primo ed ultimo suo amor.

Trala-la la!...

...Tralal-la la!

Tieqaf hesrem is-CD.

Pawsa qasira.

IL-MISSIER *(jirrepeti b'lehen oghla – bla sabar)* *Tralal-la la!...*

MARCO: *(jaġhlaq il-laptop)* ...TRALAL-LA...LAAA!

IL-MISSIER *(jispicċaha miegħu)* ...LAAA! *(pawsa – jergaġgha:)*
Tralal-la la...

MARCO: Naħsebli eżawrejnieha, ma jidhirlekx? Ohroġ minn hemm. Bsart... bsart li ma kontx sa nehles minnek hekk malajr.

IL-MISSIER: *(ghadu ma deherx)* Mhux jien ġejt infittxek. Int ġejt lura hawn.

MARCO: Xi mkien kellna niġu. Sakemm insibu nixtru... Xi mkien ridna npoġġuhom hwejjigna.

IL-MISSIER: Hwejjigkom sabih! Ġibtu żewġ kontejners daqs dawk! U naturalment ma hallastux habba dazju...

MARCO: Xihaga hallasna...

IL-MISSIER Mhux hekk tghid?

MARCO: Ma kien hemm xejn xi thallas; bhalha emigrati hemm ċerti eżenzjonijiet...

IL-MISSIER: Eh, hekk isejhulhom daż-żmien – m'ghadux kuntrabandu?

MARCO: Jimporta li ghandek tghidu, tghidu u thallini fil-kwiet – forsi nibda nikteb xihaga? Fejn qiegħed?

IL-MISSIER *johroġ minn taht is-sodda; l-istess paġama, l-istess flokk ta' taht – imma donnu iżghar fiż-żmien, jew forsi anqas moruż?...*

MARCO *jtih daqqa t'ghajn, imma beda jikteb xihaga fuq il-kompjuter u ma jaghtix kas...*

MARCO: Din ta' l-ahhar sa tkun.

IL-MISSIER: Xiex?

MARCO: Nahseb li skadielek iċ-ċens. Parpar 'l hemm u itla' l-Ġenna fejn minn jaf kemm ilhom jistennewk. Mur hennihom Hemm Fuq bil-personalità soċjevoli tiegħek.

IL-MISSIER: Rajtx kif ma nsejtux il-Malti...

MARCO: Parpar!

IL-MISSIER: Dak mhux jien nghidu – mhux jien niddeċiedi meta ghandi mmur.

MARCO: Fejn lanqas?

IL-MISSIER: Fejn? Fejn immur? ... Ghaliex? Fejn tahseb li ghandi mmur?

MARCO: Fejn ommi. (*inizżel il-laptop*) U fejn iz-Zija Karm.
X'ghadek taghmel hawn? Bqajt hawn dawn is-snin kollha...
X'ghadek tistenna?

IL-MISSIER: Forsi lilek, min jaf? Nistenniek lura d-dar.

MARCO: L-iben il-hali? (*jhares lejh sew għall-ewwel darba*)
X'ghamilt?

IL-MISSIER: Fejn? Xiex x'ghamilt?

MARCO: Donnok tidher... anqas xih.

IL-MISSIER: Mela mhux bhalek! Għalxejn tipprova torqod billi
tiehu l-pilloli. Dawk droga. Naf tajjeb jien... kemm blajt pirml
jien!

MARCO: Droga u mhux droga, il-lejla hawn ġew sa norqdu, fuq
dis-sodda.

IL-MISSIER: Ahjar milli mal-wirdien!

MARCO: Mal-wirdien orqod int!

IL-MISSIER: Tibżax – drajt ukoll. Ilhom li kiluli ġismi kollu!

MARCO: (*sogħbien*) Ahfirli...

IL-MISSIER: Maħfur u lest. (*imma ma jidhirx li qed jgħidha minn
qalbu*)

MARCO: Il-lejla hawn ġew sa norqdu.

IL-MISSIER: Orqdu! Ghedtilkom xihaga? Mizżewġin intom le?...
Orqdu kemm tridu...

MARCO: Min qallek?

IL-MISSIER: Xiex?

MARCO: Li mizżewġin?

IL-MISSIER: Kif, m'intomx? Ghandkom it-tfal le?... (*jieqaf*) Le,
stenn – xi hsibtni lili: xi mazzun? Trid tipprova tbellagħhieli
– biex tarani ninkwieta!

MARCO: M'hix idea hażina kieku. Imma li qed ngħid veru.

IL-MISSIER: Veru? Li m'intomx miżżewġin?...

MARCO: Hekk hu... Ta' l-anqas, mhux bil-Knisja.

IL-MISSIER: Mela biex?

MARCO: Żwieġ ċivili. L-Awstralja. Forsi m'ghedtlekx, imma hi mhix Kattolka.

IL-MISSIER: Ukoll! Rajtx kif ġejt fi kliemi? Tara għaliex dejjem ghedtilkom jien...

MARCO: Pa, ieqaf ara...

IL-MISSIER: U t-tfal – it-tfal mghammdin jew le? Ta' l-anqas huma...

MARCO: Ieqaf, Pa!

IL-MISSIER *jieqaf.*

MARCO: Aktar jien!... Iva, Pa, it-tfal mghammdin...

IL-MISSIER: Ta' l-anqas. Iva ma nafx x'eżempju sa jieħdu jekk ommhom mhix...

MARCO: Ghedtlek ieqaf! Ifhimni: issa – li jiġri issa – li qed jiġri issa – illum u għada, int għalxejn titbaqbaq fuqu aktar. Issa – issa *too late*...

IL-MISSIER: Qatt m'hu *too late*...

MARCO: Għalik iva. U għalina t-tnejn ukoll... It-tfal, dak li sa jagħmlu jew jgħaddu minnu, int ma' tistax tindahlilhom. Bilkemm nista' jien, aħseb u ara int!

IL-MISSIER: Imma mhux sew...

MARCO: Sew jew le, m'hux għalik li tghid...

IL-MISSIER: Allura tridni mmur; dejjaqtek? Dejjaqtek ħaj – u dejjaqtek aktar issa li jien mejjet?

MARCO: Le. M'hemmx għalfejn tghaġġibha... Il-fatt hu, m'hemmx xejn aktar x'ngħidu. Dak li kellna ngħidu, ghednieh – ghednieh dawn l-aħhar granet ta' l-anqas. Matul ħajtek – matul ħajti

mieghek – dak li tassew kellna xi nghidu lil xulxin qatt m'ghednieh. Unimmaġina li haddiehor bhalna wkoll; sakemm wiehed għadu haj, sakemm jista' jipposponi dak li għandu jgħid...

IL-MISSIER: Jien ma pposponejt xejn – li jkolli nghid, dejjem għedtu...

MARCO: U kultant dak li tghid... ahjar ma tghidux. Forsi għalhekk qatt ma kont naf inti tassew min kont – u għala int qatt ma kont tafni tassew lili.

IL-MISSIER: Minghalik. L'int li kont dak iż-żmien, ma kienx int illum. Kieku kellek tiltaqa' mieghek innifsek 'qas biss kont tagħrfek inti stess...

MARCO: Forsi. Forsi għandek raġun... Għalhekk issa tard wisq. Għalxejn tkompli tipprova tiġġustifika ruhek...

IL-MISSIER: Jien – niġġustifika ruhi?

MARCO: ...U forsi jien ukoll. Dak li kont qed infittex: li forsi ma nitgħabbix bit-tort ta' dak kollu li ġara wara li tlaqt jien. Kienet esperjenza li bilfors ridt ngħaddi minnha – din ta' bejnietna – illum – però issa nahseb li twalet iżżejjed.

IL-MISSIER: (*ipoġġi fit-tarf tas-sodda*) U int tahseb allura li jien nista' naqbad u nitlaq, hekk, nisparixxi, qisni fantazma f'xi hrafa, qisni qatt m'eżistejt, hekk, kif u meta trid int?

MARCO: Jimporta ma tpoġġix hemm?

IL-MISSIER: (*iqum – idur għan-naħa l-oħra tas-sodda*) Tahseb li jien bqajt hawn – li jien kont hawn – nistenna lilek? M'ghaddielekx minn mohhok forsi li mhux jien bqajt – jew ġejt hawn – imma li *int ridtni* hawn? Għalfejn ftaht dak in-*notebook* — dawk il-memorji minsija? Għalfejn bdejt tikteb?... Forsi mhux għax int stess ridtni niġi hawn — mhux għax ridtni nkun hawn int?... (*ipoġġi n-naħa l-oħra tas-sodda*)

MARCO: Ghedtlek tpoġġix hemm...

IL-MISSIER: (*did-darba jinjorah*) U issa tiġi tghidli nista' mmur...
 Imma mhux qabel tghidli li x'isimha – li Tina – m'hix Kattolka.
 Mhux qabel tghidli li t-tfal mgħammdin iva, imma ma tridnix
 nindahal... Għalfejn għedtli mela? Forsi mhux għax int qed
 tinkwjeta... forsi mhux għax propju int tixtieqni li ngħidlek
 xihaga? Li nagħtik xi parir?

MARCO: Kulma nixtieq issa li tqum minn hemm u titlaq...

IL-MISSIER: (*iqum... imma bil-mod*) Jekk tridni mmur, immur...
 Ghidha: irridek titlaq. Mur. ċaw – ċaw, ċaw. Grazzi ta' kollox.
 Adieu! Ghidha,

MARCO: Diġà għedtha.

IL-MISSIER: Meta għedtha?

MARCO: Skadielek iċ-ċens; għedtlek.

IL-MISSIER: Aa. Iċ-ċens! X'jgħidulha dik – meta tuża xbieha biex
 tfisser dak li trid tghid?

MARCO: Xiex? Simbolu? Metafora...

IL-MISSIER: Metafora! ...Skada ċ-ċens! Iva. (*Xejn impressjonat
 – jerga' jpoġġi fuq is-sodda*) Insomma; trid tghid li hawn
 m'għadux posti, li nista' nitlaq?...

MARCO: Parpar. U qum minn hemm għedtlek!

IL-MISSIER: Għaliex? Tahseb li sa jerga' jtini attakk u nerga'
 mmutlek fuq dis-sodda? U mbagħad addiġo torqod hawn il-
 lejla?...

MARCO: Qum minn hemm!

IL-MISSIER: (*iqum*) M'hemmx għalfejn tghajjat...

Iddoqq il-qanpiena ta' barra...

IL-MISSIER: (*ikompli qisu ma sema' xejn*) Kieku veru ridtni
 mmur kont tghidli itlaqli 'l barra minn hawn... Trid veru tfisser
 dak li tghid imma. Temmen fih.

Terga' l-qanpiena. MARCO johroġ fil-gallarija.

IL-MISSIER: ...Barra minn dari! Kieku veru tridni nitlaq... Fejn sejjer?

MARCO: (*idur – maħsud u kemxejn aġitat*) Mary...

IL-MISSIER: Fejn? Xiex Mary?

MARCO: Il-bieb. Ġabha Martin, bil-karozza. Ma smajthiex il-qanpiena isfel?... (*idur lura fil-gallarija*) Mary! Mary! (*ixejjer*) Ġej, stenn – mument wiehed!

IL-MISSIER: Mary? Ġiet? Jien ma smajt xejn... (*ipogġi fuq is-sodda*)

MARCO: (*imur jitfa' qmis fuqu*) Jekk int 'qas bomba tispodi hemm barra m'ghadek tisma'!... Forsi sinjal dak ukoll; x'taħseb? Sinjal li postok m'ghadux hawn forsi.

IL-MISSIER: Meta jkun il-waqt... Ara għidilha titla', ta.

MARCO: Ma ngħidilha xejn. Għandek xorti rifset mill-ghatba 'l ġewwa! Dabbar rasek int...

IL-MISSIER: Meta jkun il-waqt...

MARCO: ...U qum minn dik is-sodda!

Jaghtih daqqa ta' mhadda. IL-MISSIER jipprova jiskansaha, imma jitlef il-bilanċ u jaqa' mis-sodda għan-naħa ta' ġewwa, hekk li ma narawhx aktar.

MARCO: (*jitfagħlu l-imhadda għal warajh*) U meta niġi ma rridx nerga' narak b'ghajnejja – ċara biżżejjed hekk?!

Johroġ.

3 Xena

Wara ftit jinstemghu xi ilhna minn isfel – imbagħad xi bieb jingħalaq – bil-mod il-mod taqa' sikta perfetta.

Il-palk vojjt.

Minn barra d-dar jinstemghu hsejjes “normali' ta' kuljum:

xi karozza għaddejja, xi mużika 'l bogħod ta' radju jew televixin, xi horn.

*...U mhux daqstant 'il bogħod lehen ta' TFAJLA tkanta .
M'hix il-kanzunetta li smajna qabel, imma xi ghanja aktar kontemporanja, għalkemm lehen it-TFAJLA ftit inbidel.*

Tieqaf hesrem il-kanzunetta, donnha dik li kienet qed tkanta dahlet 'il ġewwa...

Jerġghu l-hsejjes "normali " ta' kuljum.

...hekk kif jibda l-kant tal-MISSIER.

Bil-mod hafna jibdex jitbaxxew id-dwal – speċjalment ta' barra.

IL-MISSIER: *(ikanta, iżda ma jidhirx)*

Solo va... un vecchio frack...

Ha il cilindro per capello,

due diamanti per gemelli

un bastone di cristallo

la gardenia nell'occhiello

e sul candido gilet

un papillon / un papillon

di seta blu... (jieqaf hesrem)

Ara għidilha titla' minn hemm 'il dik! Irrid naraha!

Un papillon di seta blu...

Adieu-adieu, addio al mondo...

*(issa rrabjat) Dik tielgha jew le? Mary! Qed tismaghni? –
Hażin għalik jekk ma titlax! MARY!*

Id-dwal tbaxxew.

IL-MISSIER *ghadu ma jidhirx.*

Fil-bieb fuq il-lemin, fejn l-ewwel darba rajna lil MARY

żaghżugħa (l-ewwel att, ir-4 xena) titfaċċa MARY ta' llum: mara ta' xi erbghin sena, imma hija t-tfajla ta' ghoxrin sena ilu. F'idha għandha xi hwejjeġ indaf u lesti mill-mogħdija.

MARY: Pa? Pa, rieqed? (*tagħti pass 'il ġewwa*)

IL-MISSIER: (*fuq is-sodda – bil-qieghda fuq il-lizar, ihares lejha*)
X'rieqed rieqed! Rieqed fl-art? Ili kwarta ngħajjat!

MARY tersaq malajr – “tarah” mitluq fl-art wara s-sodda – titfa' l-hwejjeġ fuq is-sodda u tinxtehet fl-art hdejn “missierha” – tghinu jqum.

MARY: X'garalek imma? Waqajt mis-sodda?

IL-MISSIER: Le, iddajvjajt għal rasi! Apposta! – Bil-mod, iva bil-mod... Fejn kontu! Possibbli hadd ma semagħni ngħajjat?

Mima: MARY tghin lil “missierha” jqum mill-art u jpoġġi fuq is-sodda...

MARY: Iz-zija Karm qieghda fuq il-bejt, tonxor...

IL-MISSIER: U int? Tiekol il-kotba?

MARY: Le – ġibtlek il-lożor. Jekk trid inbidillek il-friex. Kif int – ma weġġajt hux?

IL-MISSIER: Tibdilli xejn – isa tibdilhom hi.

MARY: (*thares lejn IL-MISSIER fuq is-sodda; issa qed tara dak li qed naraw ahna: il-“fantażma” ta' missierha*) Għandek il-paġama mċappsa. Ghax ma ttihihiex issa – waqt li qed tahsel?

IL-MISSIER: Xi mċappsa – daqsxejn Bovril?

MARY: Ilha tlett ijiem issa. Tihielha, Pa. Ejja, nghinek jien tinżagħha... Hawn, ingiblek flokk nadif...

IL-MISSIER: Hallini. Kieku ridt inbiddel naf inbiddel jien! U int hemm – x'int liebsa int? Jaqaw hierġa?

MARY: (*tiehu l-hwejjeġ indaf li gabet magħha u titnihom puliti*)
U x'hierġa!

IL-MISSIER: Mela? ... Dawk hwejjeg ta' barra. Jew ga hriġt?

MARY: Ma hriġt xejn. Trid tibdel dak il-lizar?

IL-MISSIER: Tigdiblix ta! Fejn mort? Illum ma kellekx *ballet*.
Fejn? Ma' min mort?

MARY: (*dejjem titni l-hwejjeg*) Ma mort imkien.

IL-MISSIER: (*jahtfilha l-lizar minn idha u jarmih fl-art*) Hallik
mill-qahbeċ lizar! Fejn mort?...

MARY: Ghedtlek imkien! U kieku stess hriġt? Dnub mejjet? Li
kelli naghmel ghamiltu hawn ġew! Xi tridni nibqa' naghmel
hawn: nisma' lilek tghajjat u ttellaghna t-turġien ghalxejn –
ghal kull skuza ta' xejn?

IL-MISSIER: (*itajrilha l-bqija tal-hwejjeg mitnijin*) Ara ma
jfettillekx tgholli lehnek!

MARY: Mel'int biss tghollih? U ghal kull haġa ta' xejn! Xbajt –
qed tifhem – xbajt! Toqġhodx tisfoga fuqi dak li trid tghid lil
Marco! Issa lil dak insih! U lili hallini fil-paċi! Ejja, nehhi dik
il-paġama! Nehhiha! Inkallata pesta!... Jien ghandi hajti x'ngnix
ukoll! M'iniex biss il-qaddejja tieghek! M'iniex martek!
M'iniex iz-zija Karm, lanqas! M'iniex *nurse* jien – ma jien il-
paljazza ta' hadd aktar jien... Tini dik il-paġama!

IL-MISSIER u MARY *jissieltu fuq is-sodda: hi tipprova
tnezzaghlu l-paġama, hu ma jhallihex. Jissieltu: hi ggebbidlu
l-paġama, hu jahtafha minn xagharha...*

MARY: Nehhiha! – Jekk ma tnehhihix m'iniex sa nerġa' nitla'
hawn fuq – 'qas jekk twerzaq u tghajjat kemm twerzaq u
tghajjat! Nehhiha...

Sa fl-ahhar irnexasilha tnezzaghlu l-paġama...

IL-MISSIER: Viljakka! (*daqqa ta' harta u jitolqilha xagharha
f'daqqa, hekk li hi taqa' lura u tispicċa fl-art*)

MARY: (*tqum, tilheg – jekk wegghet ghadha ma hassithiex*)

Daqshekk – daqshekk!...

IL-MISSIER: Mur – itlaq! Int mhux binti! Ara nerga' narak b'ghajnejja! Qatt aktar... Barra!

MARY: (*tilheg, timxi b'lura lejn il-bieb, il-pagama mahkuma f'idejha, donnha l-bandiera tar-rebha*) Daqshekk... Daqshekk...

IL-MISSIER: Halli l-pagama hawn! ...Mary! Ejja 'l hawn!

MARY (*issa tibki*): Daqshekk....

Tohrog.

IL-MISSIER: Mary... Mary! Ejja 'l hawn qed nghidlek... Mary! (*Pawsa – Ebda hoss. Sa fl-ahhar, u kwazi bilkemmm jemmen li qed jghidha*) Tmurx!... Mary, tmurx... Ma rridekx titlaq... Mary! Ma ridtx nghajjat mieghek... Mary? Thallinix wahdi. (*pawsa*) Marco. Fejn int, Marco? Thallunix wahdi...

Dlam cappa.

IL-MISSIER: Lina... Fejn marru? ...Fejn marru, Lin? Ghaliex telqu? Huma wkoll... Ilkoll... Qatt aktar ma sa nerga' narahom b'ghajnejja, Lin. Qatt aktar ma jergghu jirfsu go did-dar... X'ghamilna hazin, Lin? ...LINA!

4 Xena

Il-palk mudlam.

MARY: (*lehen biss*) Wara daż-żmien kollu...

MARCO: Kemm kont ilek?

MARY: Ma nersaq 'l hawn? Minn dak inhar li sibnieh. Hemmhekk.

MARCO: Idhol. / Trid tidhol?

MARY: Ma nafx. Hawn gew donnha nhoss l-arja tifgali mnifsejja...

MARCO: Ha niftah it-tieqa wkoll...

MARY: Le, m'hemmx ghalfejn.

MARCO: Ahjar...

Hoss ta' purtelli jinfethu.

Jerga' joghla d-dawl.

Il-kamra hija assolutament vojta.

MARCO, *liebes hwejjeġ tax-xitwa u ghandu umbrella f'idejh; jinsab hdejn il-gallarija jiftaħ il-purtelli, 'knapsack' ikkulurita hdejn saqajh .*

MARY *wieqfa f'nofs il-kamra, liebsa 'raincoat' u f'idha ghandha valigġa żghira. Tpoġġiha fl-art u tibqa' thares lejn ir-rokna fejn kien hemm is-sodda.*

MARCO *jigi hdejha. Ikompli jhares magħha għal xi waqtiet, hiemed.*

Sa fl-ahħar MARY tagħti xi pass 'il quddiem lejn ir-rokna tas-sodda. Tieqaf.

MARY: Hemm kien...

MARCO: Naf. Kienu qaluli.

MARY: *(harsa madwar il-kamra)* Kemm hi żghira. Hekk tiftakarha int – hekk żghira?

MARCO: Ghandek raġun – ftit akbar... Kienet tidher akbar.

MARCO *jersaq lejn it-tieqa u jiftaħ il-purtelli...*

MARY: Dik it-tieqa... / Dik ma niftakarhiex hemm.

MARCO: Hemm kienet...

MARY: Ċert?

MARCO: Ċertissimu. *(jiftaħ purtella ohra – jittawwal 'il barra)* Illum mhux it-Tnejn? Hadd m'ghadu jonxor?

MARY: Ix-xita. Xammewha. *(tittawwal)* X'herba! Kieku kellu jarah il-Pa dak il-kaktus... Alla jahfirlu.

MARCO: Tantx tghajjat....

MARY: Ghala?

MARCO: Ma jmurx jisimghek.

MARY: Dejjem niftakrek tipprova tbeżżaghni bil-hares.

MARCO: (*huwa u hiereġ mil-lemin*) Ghalhekk ma ridtx titla' hawn fuq dak inhar li ġejt?

MARY: Meta?...

MARCO (*minn barra*): *Fis-sajf – meta ġabek Martin. Ġejt, imma hawn fuq ma tlajtx.*

MARY (*tersaq lejn imnejn hareġ – donnha ma tridx tibqa' wehedha*): Kienet idea tieghu. Ta' Martin. Bhal speċi ta' eżorċizmu qalli. Aktar beżżaghni. Ma nafx eżatt x'immaginajt li sa nsib kieku tlajt hawn.

MARCO: (*l-istess*) *Forsi ma ridtx tiftakar...*

MARY: Ma kien hemm xejn x'tiftakar.

MARCO: *Jien, mill-banda l-oħra...*

MARY: Xiex? Ġeddidd xi memorji kemm domtu hawn?

MARCO: *Xi ftit...*

MARY: Bqajt ma spiċċajtux il-ktieb, ir-rumanz li kont bdejt?

Jerġa' jidhol MARCO. F'idu għandu xi żewġ kaxex tal-kartun li jmur ipogġi fuq il-garżella.

MARCO: Le. U ma naħsibx li nkomplih.

MARY: Forsi ahjar. Nghidlek is-sew kont xi ftit inkwetata meta ghedtli li sa tibbażah fuq il-veru. Ċerti affarijiet ahjar ma tiftakarhomx. / Tridni ninżel ngħinu jtella' l-kotba?

MARCO: Hallih – dak jiflah iġorr. X'jidhirlek allura – tiftakarha hekk dil-kamra?

MARY: Izghar. Ghedtlek.

MARCO: Min jaf x'kien ġara minnu dak it-Tork.

MARY: X'Tork?

MARCO: Li konna sibna hawn – l-ewwel darba li dhalna. Tiftakar?

MARY: Ma niftakarx... (*toħroġ lejn il-gallarija*) Dak id-*deckchair*, dak tagħkom?

MARCO: Insejnieh hawn fis-sajf. Insomma, nghidlek il-verità, mhux insejnieh. Ghedt, meta niġi hawn, meta jkolli niġi u noqgħod nistenna biex nuri l-post lil xi hadd, għedt ta' l-anqas ngħaddi ż-żmien naqra xihaġa hemm barra.

MARY: Int ċert li trid li nitilquh?

MARCO: Hadd mit-tfal ma jridu. Lanqas tiegħek le, meta tiġi lura?...

MARY: Meta tiġi lura xi flatt ix-Xlendi tippreferi dik.

MARCO: Fejn qieghda issa?

MARY: Praga. Kuncerti. Is-soltu! Tort tiegħi, haqqni: ridt inpatti ta' kemm studjajt għalxejn jien... Webbiltha bil-mużika minn qabel ma bdiet timxi – biex issa? – issa qabdet it-triq it-twila... u m'hemmx li tiġi lura. Imma – il-bniedem jipproponi...

MARCO: Ghid lili. Ma nafx x'se jagħmlu tiegħi – la wahda u lanqas l-iehor. Martin sa jibqa' hawn biss sakemm jirnexxilna nbighu l-post.

MARY: Lili qalli ma jiddejjax ikollu jibqa' hawn...

MARCO: Hekk qallek? Lil ommu qallha li sa jiġi lura l-Awstralja malli jehles minn hawn...

MARY: Però Tanja u Tina hadu kollox lura magħhom. M'humieħ ġejjin lura hawn żgur.

MARCO: Probabbli li le...

MARY: U int?

MARCO: Jien? Jien posti magħhom – mhux ma' l-ihirsa hawn ġew.

MARY: Ma nafx x'fettillu joqgħod hawn. Kemm behsiebu jdum?

MARCO: Martin? Tliet xhur...

MARY: Tliet xhur... (*harsa*) ...U wara għall-Awstrajla.

MARCO: Irid jispiċċa l-kors li beda issa... Għalhekk ġej hawn. Jgħid isibha aktar faċli jistudja hawnhekk milli jixxerja kif kien qiegħed jagħmel. Rajtu kif għabbiha l-karozza bil-kotba.

MARY: Li kont jien...

MARCO: Xiex?

MARY: Ma nafx. Ma kontx nersaq 'l hawn. Ma jrid xejn iġiblek xi tfajla! Jgħabbilek xi wahda flok kotba! / Tafdah wahdu hawn?

MARCO: Nafdah. Hekk jew hekk... Hawn jew xi mkien iehor...

Tpaqqiq ta' horn minn barra.

MARCO: Ahjar ninżel ngħinu bil-kotba. / Jekk trid stenn'hawn.

MARY: Le. Ninżel mieghek intik daqqa t'id. Għandi l-*laundry* xi ntellagħlu. Jekk trid, wara li titlaq int, nibda ngħaddi nittawwallu. Nara jkollux bżonn xihaga.

Johorġu.

MARCO: (*ikompli – lehen*) Tajjeb – basta ma ddejqux iżżejjed... Għandu temperament ftit hekk dak...

MARY: (*minn barra wkoll*) *Indejqu jien!*

MARCO: *Wara kollox jew tafda – jew ma tafdax.*

MARY: *U jew tinkwieta jew ma tinkwetax...*

5 Xena

Lehen it-TFAJLA tkanta barra.

Jidhol MARTIN iġorr xi kaxxa tqila bil-kotba u 'sleeping-bag' irrumblata fuq dahru.

MARCO: (*minn barra*) *Il-files se thallihomlok hawn isfel għedt?*

MARTIN: Iva – hallu. Irrid nissortjahom l-ewwel.

MARY: *Imma l-laundry jkollok bżonnha żgur – mhux sa thalliha fil-kċina!*

MARTIN (*johfoħ*): U le halli, Zi!

Imur lejn il-garżella bil-kaxxa. Johroġ xi kotba minnha u jiftaħ il-garżella. Isib bagoll antik ġo fiha u johorġu u floku jpoġġi l-kaxxa bil-kotba.

Imur lejn ir-rokna fejn soltu jkun hemm is-sodda; inehhi l-‘isleeping-bag’ minn fuq dahru, jinżel gharkubbejth u jif-rixha ma’ l-art...

...Hekk kif tidhol MARY bil-ġewlaq tal-laundry f’idejha, il-hwejjeġ mitwijn puliti ġo fih.

Għal waqt wiehed tieqaf mahsuda tarah mixhut ma’ l-art f’dik ir-rokna...

MARTIN: (*idur lejha – kwazi bi ftit herra*) U għedtlek ma kellekx għalfejn, Zi! (*jaraha titrieghex – malajr iqum u jersaq lejha*) Imma grazzi xorta waħda! (*jghannaqha*) Ma nafx x’kont naghmel li kieku ma kontx int!

MARY: (*tiehu r-ruh*) Haġa żghira. Li jkollok bżonn ghidli.

MARTIN: Tinkwetax għalija, Zi. Naf niehu hsieb innifsi. Ċaw... u tinkwetax! (*iressaqha lura lejn imnejn dahlet biex toħroġ.*)

MARY: Ahna sejrin mela – żgur kilt xihaga hux?

MARTIN: Soppa ta’ l-armla... kif int biss taf tagħmilha! U l-*gateaux* u l-*icecream* ukoll, insejt?

MARY: Kieku ridt kont naghmillek timpana...

MARTIN: Tinkwetax – naf! Jien ridtha s-soppa! Daks kemm iħobbha missieri – għedt ta’ min induqha darba jien ukoll! Prosit – u ċaw!

MARY: Ċaw – ċempilli, OK, Martin? Ikollok bżonn xihaga....

MARTIN: Inwieghdek – ċaw!

MARY: (*hierġa*) Ċaw.

MARTIN: U nċempillek – għid lid-Daddy wkoll. Ċaw – bye bye!

6 Xena

MARTIN *jiehu l-gewlaq u jpoġġih f'nofs il-kamra, imbagħad imur fil-gallarija.*

Jinstemgħu bibien ta' karozza jingħalqu. Jieqaf għal mument ihares 'l isfel, imbagħad ixejjer, darba darbtejn.

Paqpiqa fuq il-horn u l-karozza ssuq u titbiegħed...

MARTIN *ikun sa jpoġġi fuq id- 'deckchair' imma jinduna li hu mxarrab.*

Id-dawl fil-kamra jibda jonqos sa ma jibqa' kkonċentrat l-aktar fuq il-gallarija.

MARTIN *jiehu d- 'deckchair' u jdahhlu 'l ġewwa.*

Jersaq lejn il-laundry basket, iqalleb fih bla wisq galbu, isib xugaman u jixxotta d- 'deckchair' bih...

Ipoġġi fuqu xxamplat u kuntent, ihares madwaru lejn id-dominju ġdid tiegħu.

Fuq ix-xellug tal-kamra joghla ftit dawl; l- 'isleeping-bag' tiċċaqlaq u wara ftit tixref minn ġo fiha ras IL-MISSIER.

Fuq il-lemin joghla wkoll id-dawl fuq il-garżella u tohroġ minnha t-TIFLA.

IL-MISSIER: Allahares ratek thammġu hekk dak ix-xugaman!
Għamlet kwarta tgħaddih!

MARTIN: *(bla ma jitmeżmeż)* U le! Dik orrajt!

IL-MISSIER: Iva – orrajt! Għadek ma tafhiex!

MARTIN: Ma tridx tieħu għaliha, Nann. Tinkwieta żzejjed – hi u missieri.

IT-TIFLA *tersaq lejn u tagħtih ktieb li ġabet magħha mill-garżella... il-ktejjeb isfar ta' missieru.*

IL-MISSIER: Bhal dak li qallu huma biss jinkwetaw!

MARTIN: Int ukoll, naf... Int ukoll.

Jara lit-TIFLA li qabdet biċċa drapp mitnija pulit mill-gewlaq tal-laundry: bandiera blu bi stilla safra fin-nofs.

MARTIN: Hemm x'sibt, Pupa?

IT-TIFLA tqum u tagħmilha madwar spallejha qisha mantell.

IL-MISSIER: Dik x'bandiera hi?

MARTIN: Tixraqlek, Pupa! Gustuża! (*itiha bewsa*) Ejja; tridx immorru ndendluha fil-gallarija?...

IT-TIFLA tagħmel 'iva' b'rasha. MARTIN iqum u jehdilha idha f'idu u jibda miexi lejn il-gallarija.

IL-MISSIER: U dak id-djarju ta' missierek? (*jigbor il-ktieb mid-'deckchair'*) Mhux sa tkompli taqrati x'kiteb?

MARTIN: U tghid le! Tinkwetax! Hemm żmien, Nann! Ejja ndendlu din l-ewwel!

IL-MISSIER: U tghid; hemm żmien? Ghalikom forsi... (*idur lejn l-udjenja – hekk kif MARTIN u T-TIFLA jidhru jifthu u jifirxu l-bandiera ...*)

IL-MISSIER: Ghalikom forsi... Min jaf.

Siparju bil-mod

TMIEM

IL-FESTA BIL-BANDIERI 3 atti

Meta l-memorja tiċċelebra t-tifkriet
meta l-bandieri tal-bierah
ghadhom iġerpru fuq il-prezent
meta l-ihrsa tal-bierah issibhom ghadhom jistennewk.

ORESTE
CALLEJA

PUBBLIKAZZJONI
WWW.ORESTECALLEJA.COM

ISBN 978-99957-896-3-3

9 789995 789633 >

